

Na temelju članka 17. Zakona o Vijeću ministara Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH“, br. 30/03,42/03,81/06,76/07, 81/07, 94/07 i 24/08),Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na 51. sjednici održanoj 03.06.2008. godine usvojilo je

Strateške pravce razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini sa planom implementiranja, 2008. – 2015.

Ovaj dokument daje glavne smjernice razvoja obrazovanja u Bosni i Hercegovini u razdoblju do 2015. godine. On se oslanja na dosadašnja postignuća u obrazovnoj reformi utemeljenoj Srednjoročnom razvojnom strategijom Bosne i Hercegovine¹, te nedavno usvojenim dokumentima strateškog razvoja pojedinih područja obrazovanja², podacima datim u Funkcionalnom pregledu javne uprave u sektoru obrazovanja³ i drugim relevantnim dokumentima⁴ i materijalima koji se tiču razvoja obrazovanja na razini entiteta, županija i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Dokument se temelji i na globalnom pristupu obrazovanju definiranom u Milenijskoj deklaraciji UN-a (MDGs) i ciljevima Europske unije u pogledu poboljšanja kvalitete i učinkovitosti obrazovanja i obuke, njihove dostupnosti i prohodnosti unutar zajedničkog europskog prostora.

Sastavni dio ovog dokumenta je plan **implementiranja** kratkoročnih (2008), srednjoročnih (2009-2010) i dugoročnih ciljeva (2011-2015).

Uz ovaj dokument napravljen je i obrazac za njegovo provođenje i konkretiziranje na entitetskom/županijskom nivou i u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine. Sukladno tomu, moguće je očekivati izradu razvojnih planova, odnosno razvoj odgovarajućih strategija i akcionih planova, to jest razvojnih planova na navedenim razinama, i dalje, sve do razine odgojno-obrazovnih ustanova.

Ovaj dokument također predstavlja polazište i za razvoj strategija u područjima obrazovanja u kojima one još nisu razvijene, za razdoblje od 2008. do 2015. godine.

¹ Srednjoročna razvojna strategija BiH, 2004-2007. (PRSP) - Revidirani tekst, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine.

² Strateški pravci razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2005. Strategija razvoja stručnog obrazovanja i obuke u BiH 2007-2013., Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2007.

³ Funkcionalni pregled javne uprave u sektoru obrazovanja u BiH, EU projekt razvoja općeg obrazovanja u Bosni i Hercegovini, 2005.

⁴ Strategija i koncepcija promjena u sistemu vaspitanja i obrazovanja u Republici Srpskoj, Ministarstvo prosvjete, Banja Luka, 1998.
Strateški razvoj obrazovanja: Izvješće o napretku, prioritetni koraci, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke, 2006.
Strategija integriranja Bosne i Hercegovine u Europsku uniju, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2006.
Europsko partnerstvo sa Bosnom i Hercegovinom – Program prioriteta, 2006.
Strategija reforme javne uprave u Bosni i Hercegovini, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, 2006.

Kako ovaj dokument sadrži ciljeve i aktivnosti od bitnog i zajedničkog interesa za daljnji razvoj obrazovanja u Bosni i Hercegovini, očekuje se da on bude i sastavni dio razvojne strategije Bosne i Hercegovine - Sektor obrazovanja, čija se izrada upravo dogovora.

Bosna i Hercegovina teži izgraditi društvo temeljeno na znanju, istovremeno omogućavajući i razvoj punih potencijala svakog pojedinca. U taj proces nužno je uključiti sve društvene, socijalne, ekonomske i političke aktere, i kroz pristup aktivnog koordiniranja izgraditi partnerski odnos među njima, uz uvažavanje cjeloživotnog učenja i povijesnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti svih ljudi koji u njoj žive.

U ovom trenutku od izuzetne važnosti je osigurati širok konsenzus za sve promjene koje bi trebalo poduzeti u obrazovanju u Bosni i Hercegovini kako bi se proces reforme odvijao po predloženom planu.

1. STANJE OBRAZOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

1.1. Slika obrazovanosti stanovništva

Prema rezultatima posljednjeg popisa stanovništva u Bosni i Hercegovini koji je proveden 1991. godine, nepismeno je bilo 9,9% stanovništva. Podaci iz Ankete o životnom standardu (UNDP, 2001.) govore da je oko 5% stanovnika Bosne i Hercegovine nepismeno. U ovom trenutku, dakle, nema pouzdanih podataka o pismenosti stanovništva u Bosni i Hercegovini.

Također, nema pouzdanih podataka o obrazovnoj strukturi stanovništva. Prema rezultatima Ankete o potrošnji domaćinstva u BiH (UNDP, 2004.godine), bez škole je 8,7% stanovnika BiH. Samo osnovnu školu završilo je 34,9% stanovnika; srednju školu je završilo 49,7% stanovnika; više obrazovanje posjeduje 5,1% stanovnika; visoko obrazovanje ima 4,3% stanovnika.

Prema podacima Ankete MICS (UNDP, 2006. godine) u predškolski odgoj i obrazovanje uključeno je 9% populacije, a neto stopa upisa djece u osnovno obrazovanje u BiH iznosi 97,2%.

Neto stopa upisa u srednje obrazovanje iznosi 76,2%, a 54% učenika završi srednju školu u redovnom roku.

Neto generacijska stopa upisa studenata iznosi svega 24%.

1.2. Statistički pokazatelji po nivoima obrazovnog sustava

Prema statističkom izvješću Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (Statistika obrazovanja, Priopćenje br.1/2007.) stanje u obrazovanju u Bosni i Hercegovini je sljedeće:

Predškolski odgoj i obrazovanje

	Šk. 2005. god.	Šk. 2006.god
Ukupan broj predškolskih ustanova	193	197
Ukupan broj uposlenih	2167	2180
Ukupan broj djece	12.989	13384
Ukupan broj djevojčica	6 112	6299

Redovno osnovno obrazovanje

	Šk.2004./2005. god	Šk. 2005./2006. god
Ukupan broj škola (osmogodišnje i devetogodišnje)	1887	1888
Ukupan broj odjela	16.396	16443
Ukupan broj kombiniranih odjela	1.863	1497
Ukupan broj nastavnika	22 136	22258
Ukupan broj nastavnika na određeno vrijeme	3.954	3858
Ukupan broj učenika	380.696	374725
Ukupan broj učenica od ukupnog broja učenika	184.872	182319

Osnovno obrazovanje za djecu s posebnim obrazovnim potrebama

	Šk.2004./2005. god	Šk. 2005./2006. god
Ukupan broj škola za djecu s posebnim potrebama	66	64
Ukupan broj odjela	217	211
Ukupan broj kombiniranih odjela	89	82
Ukupan broj nastavnika	306	316
Ukupan broj nastavnika na određeno vrijeme	59	54
Ukupan broj učenika	1370	1261
Ukupan broj učenica od ukupnog broja učenika	580	498

Srednje obrazovanje

	Šk.2004./2005. god	Šk. 2005./2006
Ukupan broj srednjih škola	303	304
Ukupan broj odjela	6052	6021
Ukupan broj nastavnika	11 184	11167
Ukupan broj učenika	164 743	162434
Broj učenica	81985	80976
Broj učenika koji je završio srednju školu	44 773	43363

Visoko obrazovanje

	Šk.2004./2005.godŠk.	Šk.2005./2006.
Broj visokoškolskih ustanova	113	137
Ukupan broj studenata	84 475	91201
Broj upisanih redovitih studenata	62 233	66939
Broj upisanih izvanrednih studenata	22 242	24262
Broj studenata koji su završili studij	8 127	10003

Nema pouzdanih podataka o broju studenata koji završavaju studij u roku. Procjenjuje se da studenti prosječno studiraju 5-7 godina do stjecanja diplome. Velik broj studenata napušta studij, najčešće poslije prve godine studija.

U 2005. godini ukupno završenih magistara znanosti i specijalista je bilo 298, a doktora znanosti 91. U 2006. godini broj magistara znanosti i specijalista se povećao na 315, a doktora znanosti na 126.

Dakle, u pogledu uključenosti u odgojno-obrazovni sustav, očigledan je veliki raspon između pojedinih nivoa i zaostajanje u odnosu na prosječne uključenosti u velikom broju europskih zemalja, naročito u predškolskom odgoju i obrazovanju i visokom obrazovanju. S druge strane, visoka i dugotrajna neuposlenost onih koji su završili srednje obrazovanje nameće pitanje upotrebljivosti stečenog znanja i njegovu prilagođenost tržištu rada.

1.3. Infrastruktura i logistika

Stanje školskih objekata u Bosni i Hercegovini u ovom trenutku nije povoljno. Velik broj školskih objekata građeni su prije trideset i više godina. Objekti devastirani u ratu uglavnom su obnovljeni korištenjem kredita i doniranih sredstava međunarodne zajednice, ali se pri tome nije vodilo računa o opremanju škola suvremenim nastavnim sredstvima.

Problem održavanja školskih objekata, a pogotovo kapitalne izgradnje odgojno-obrazovnih ustanova ne rješavaju se u potrebnoj mjeri zbog nedostatka financijskih sredstava.

Nastava se u osnovnim školama u Bosni i Hercegovini izvodi u centralnim i područnim školama. Područne škole (uglavnom niži razredi osnovne škole) nalaze se u ruralnim područjima i u njima se nastava u velikom broju izvodi u kombiniranim odjelima.

Usljed nedostatka prostora, nastava se u većini osnovnih i srednjih škola izvodi u dvije smjene, dok se u gusto naseljenim područjima nastava u pojedinim osnovnim školama izvodi čak i u tri smjene. Ovo čini zapreku razvijanju škola kao mjesta za cjelodnevni boravak i učenje i otežava izvođenje slobodnih aktivnosti u školi, te njenu povezanost s lokalnom zajednicom.

Nedostatak školskog prostora negativno utječe na kvalitetu nastavnog procesa.

U pogledu školskih športskih dvorana i terena, stanje je također loše. Sigurno da to negativno utječe na fizički razvoj školske populacije u Bosni i Hercegovini. Iznimku čini Brčko Distrikt gdje svaka osnovna i srednja škola ima športsku dvoranu.

U školama dominira predavačko-frontalni pristup i memorijsko-reproduktivno učenje. Glavni razlog tomu su nedostatak odgovarajućih učila i nedovoljna obučenost nastavnika za primjenu modernih nastavnih tehnologija.

Što se tiče suvremene informacijsko-komunikacijske opremljenosti škola, stanje je iznimno loše. Relativno mali broj škola ima suvremene računalske učionice sa softverskom podrškom koja se može koristiti u svakodnevnoj nastavi.

Zbog nedostatka financijskih sredstava, neke općine / županije nisu u stanju financirati prijevoz učenika do škole, niti participirati u troškovima smještaja i ishrane studenata u studentskim domovima. Iako je osnovno obrazovanje obvezno i besplatno, roditelji kupuju potrebne udžbenike i školski pribor. Samo neke općine/ županije planski osiguravaju udžbenike za dio učenika pripadnika romske nacionalne manjine i djece u stanju socijalne potrebe. U Brčko Distriktu za sve učenike osnovne škole udžbenici su besplatni, a prijevoz je besplatan za sve učenike osnovne i srednje škole koji stanuju na udaljenosti od škole većoj od 3 km.

U pogledu sveukupne opremljenosti u daleko najlošijoj situaciji su visokoškolske ustanove (nedostatak moderne literature, informatičke opreme, laboratorija i dr.). Naročito je loša situacija na nastavničkim fakultetima.

1.4. Nastavnički kadar

U osnovnom obrazovanju u Bosni i Hercegovini je u šk. 2005./2006. godine radilo ukupno 22.258 nastavnika , što daje odnos od 17,2 učenika po nastavniku. U osnovnom obrazovanju za djecu za posebnim obrazovnim potrebama rade 316 nastavnika, što u prosjeku iznosi 4 učenika po nastavniku. U srednjim školama u BiH radi 11.167 nastavnika, što u prosjeku iznosi 15 učenika po nastavniku.

S jedne strane, to ukazuje na moguće postizanje odgovarajućeg kvaliteta nastave s relativno malim brojem učenika po nastavniku, ali, s druge strane, ukazuje na visok nivo troškova u obrazovanju.

Broj nastavnika koji nemaju odgovarajuću kvalifikaciju stalno opada. U pojedinim sredinama još uvijek nedostaju nastavnici stranih jezika, matematike, likovne kulture i nekih stručnih predmeta. Osjetan je nedostatak mladih asistenata na visokoškolskim ustanovama profesora i asistenata u redovnom radnom odnosu na sveučilištima koji su osnovani u nekoliko zadnjih godina.

U ovom trenutku obuka nastavnika nije standardizirana. Oni nisu sustavno licencirani kao profesionalci u svom domenu, niti su razvijeni financijski i drugi instrumenti koji bi bili u funkciji poticanja unapređenja kvalitete njihovog rada na temelju konkurencije.

Iako na istom nivou obrazovnog sustava obavljaju isti posao, nastavnici u Bosni i Hercegovini nisu svuda jednako plaćeni. Općenito su plaće nastavnika niže od drugih korisnika proračunskih sredstava. Naročito su loše plaćeni nastavnici na fakultetima. To je jedan od razloga što veliki broj njih prihvaća angažmane na više fakulteta/sveučilišta.

1.5. Upravljanje obrazovnim sustavom

Sustav upravljanja u obrazovanju u Bosni i Hercegovini podrazumijeva dva podsustava, i to:

1. upravljanje organiziranjem obrazovnog procesa s financijskog, zakonskog i administrativnog aspekta i
2. upravljanje kvalitetom, što se odnosi na sadržaje nastave, metode rada, evaluaciju učeničkih postignuća i dr.

Ova dva podsustava se prepoznaju u funkcioniranju ministarstava za obrazovanje na županijskom i entitetskom nivou i stručnih institucija (pedagoških zavoda, Agencije za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju i dr.).

Općenito, upravljanje obrazovanjem provodi se na više nivoa. Ustavne nadležnosti u obrazovanju koncentrirane su na nivou entiteta Republike Srpske i županija u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i na nivou Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, sukladno s Konačnom arbitražnom odlukom za Brčko.

1.5.1. Nadležnosti i institucionalna struktura

Državni nivo

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine (MCP) je organ uprave koji je, između ostalog, nadležan i za obrazovanje na nivou Bosne i Hercegovine. Njegova nadležnost je regulirana Zakonom o ministarstvima i drugim organima uprave Bosne i Hercegovine.

Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine nadležno je za sljedeće poslove i zadatke:

- Obavljanje dužnosti u pogledu pripreme i provedbi propisa, poslova i zadataka koji su pod jurisdikcijom Bosne i Hercegovine i koji se odnose na uspostavljanje osnovnih principa koordiniranja aktivnosti, usklađivanja planova entitetskih vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu;
- Sudjelovanje u radu međunarodnih organizacija;
- Izvršavanje međunarodnih obveza i priprema za zaključivanje međunarodnih ugovora ili sporazuma u dijelu obrazovanja.

Ministarstvo je također odgovorno i za bilateralne sporazume za dopunsko obrazovanje, namijenjeno djeci građana Bosne i Hercegovine koji žive u drugim zemljama i razvoj nastavnog plana i programa za dopunsko obrazovanje te djece.

Sukladno odredbama okvirnih i drugih zakona u oblasti obrazovanja usvojenih na nivou Bosne i Hercegovine, Ministarstvo civilnih poslova je nadležno za nadziranje provedbe tih zakona. U nedostatku izravnih i zakonom utvrđenih mehanizama, ostvarivanje ovog nadzora od strane Ministarstva civilnih poslova moguće je samo u tijesnoj i neposrednoj suradnji s nadležnim obrazovnim vlastima na svim nivoima. Također, sukladno odredbama Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo je odgovorno i za koordiniranje i razvoj visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uz konsultiranje s drugim nadležnim ministarstvima.

Uz pomoć međunarodne zajednice uspostavljena je **Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini** s mandatom da pruža savjete, razmatra i koordinira obrazovnu politiku. Kako se sastanci Konferencije ministara u punom sastavu rijetko održavaju, a sastanci njenog koordinacijskog odbora neredovito, to značajno ograničava učinkovitost Konferencije kao tijela i njeno proaktivno djelovanje u okviru definiranog mandata.

Brčko Distrikt BiH

Odjel za obrazovanje u Vladi Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine odgovoran je za organiziranje i funkcioniranje obrazovnog sustava u Brčko Distriktu

Republika Srpska

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske ima odgovornost za obrazovnu politiku, legislativu, administraciju i financiranje obrazovanja u entitetu, entitetsku zastupljenost u procesima koordiniranja obrazovanja u Bosni i Hercegovini, za implementiranje dokumenata usvojenih na državnom i međunarodnom nivou i dr.

Federacija Bosne i Hercegovine

Nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine u obrazovanju određene su njenom odgovornošću za osiguranje prava na obrazovanje. Shodno tome i zakonskim odgovornostima u oblasti obrazovanja, **Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke** vrši upravne, stručne i druge poslove, te suradnju i koordiniranje aktivnosti s županijama koje se, između ostalog, odnose na: predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje; pedagoške standarde i normative; udžbeničku literaturu; stručno obrazovanje i usavršavanje nastavnika; standarde i normative za visoko obrazovanje; znanstveno-istraživački rad na unapređenju odgojno-obrazovnog rada; dački i studentski standard itd.

Županije

Sukladno njihovim ustavnim nadležnostima u pogledu obrazovne politike, financiranja obrazovanja i donošenja zakona, obrazovanje u županijama uređeno je relevantnim županijskim zakonima i propisima. Nadležnost za obrazovanje imaju **županijska ministarstva obrazovanja** (od kojih su mnoga nadležna za obrazovanje, znanost, kulturu i šport). Njihova veličina i kapacitet za obavljanje funkcija razlikuju se od županije do županije.

Općine

Propisima u oblasti obrazovanja različito se reguliraju nadležnosti lokalnog nivoa u obrazovnom sektoru. To se odnosi na organiziranje obrazovnog procesa, održavanje školskih objekata, sudjelovanje u kreiranju dijela nastavnog plana i programa bitnog za lokalnu zajednicu, pa i financiranja obrazovanja. Iako su nekim općinama date šire nadležnosti, zbog nedostatka financijskih sredstava one se često i ne izvršavaju.

1.5.2. Upravljanje kvalitetom u obrazovanju

Postojećim i nedavno usvojenim okvirnim i drugim zakonima u oblasti obrazovanja utvrđeni su principi za uspostavu struktura za definiranje i implementiranje obrazovnih standarda i osiguranje kvalitete u obrazovanju. Sukladno tomu, proces reorganiziranja postojećih i uspostave novih stručnih institucija u oblasti obrazovnih standarda treba što prije započeti. Ovdje je opisana trenutna slika struktura za podršku procesu upravljanja kvalitetom obrazovanja.

U području visokog obrazovanja u ovom trenutku ne postoje institucionalne strukture koje se posebno bave kvalitetom obrazovanja na ovom nivou, premda su se pitanjima standarda kvalitete i analize stanja visokog obrazovanja bavila odgovarajuća tijela (savjeti, povjerenstva) pri sveučilištima i nadležnim ministarstvima.

U području predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja situacija je drugačija. Praćenje kvalitete obrazovanja i podrška njegovom razvoju ostvaruje se kroz rad pedagoških zavoda i Agencije za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku.

Pedagoški zavodi

U Bosni i Hercegovini trenutno postoji osam pedagoških zavoda i to: Republički pedagoški zavod Republike Srpske, Zavod za školstvo i šest pedagoških zavoda u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu zavodi), čiji su kapaciteti različiti i u velikom broju nedovoljni i neodgovarajući. Izuzev tri zavoda (Pedagoški zavod u Bihaću, Pedagoški zavod u Mostaru i Zavod za školstvo u Mostaru), svi ostali zavodi djeluju u sastavu ministarstava obrazovanja. Planira se osnivanje zavoda u Brčko Distriktu.

Postojeći pedagoški zavodi obavljaju različite poslove: razvoj nastavnih planova i programa, uvođenje novih pristupa i metoda u odgojno-obrazovni proces, provođenje obuke nastavnika, kontrole i ocjenjivanja rada nastavnika i škola i dr. U radu većine zavoda dominira stručni nadzor, dok je podrška razvoju kvalitete u obrazovanju potisnuta u drugi plan. Kako funkcije zavoda nisu precizno određene, često je njihovo preklapanje s funkcijama ministarstava obrazovanja.

Agencija za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku

Postojeća Agencija za standarde i ocjenjivanje u obrazovanju za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku osnovana je 2000. godine, odlukama Vlade Federacije Bosne i Hercegovine i Vlade Republike Srpske. Tijekom prvih godina svog postojanja, Agencija je bila financirana iz granta Svjetske banke. Sada se u potpunosti financira od strane oba entiteta. Agencija se prvenstveno bavi eksternim ocjenjivanjem učenika u osnovnoj školi i utvrđivanjem standarda učeničkih postignuća u pojedinim predmetima. Izvješća o do sada provedenim ocjenjivanjima govore o razlikama kvalitete znanja učenika po predmetima, a prisutne su i velike regionalne

razlike. Kako je uloga Agencije ograničena načinom njenog ustrojstva i postojećim kapacitetom, posljedica toga je da njeno djelovanje nije usklađeno na nivou Bosne i Hercegovine, a proces uspostave obrazovnih standarda se sporo odvija. Također, Agencija se još nije uspjela nametnuti kao izvor podataka i informacija bitnih za kreiranje obrazovne politike.

1.6. Inspekcija u obrazovanju

Inspeksijski nadzor nad provođenjem zakona, organiziranjem i radom odgojno-obrazovnih ustanova provode službe prosvjetne inspekcije pri nadležnim ministarstvima obrazovanja. U Brčko Distriktu inspekcija je odvojena od Odjela za obrazovanje i nalazi se u sastavu Odjela za javnu sigurnost.

Zbog malog kapaciteta i preklapanja funkcija nadzora, postojeće službe prosvjetne inspekcije uglavnom obavljaju upravni nadzor.

S toga, status i nadležnosti inspekcije u ovom trenutku nisu u suglasnosti sa zahtjevom da ona bude bitan faktor upravljanja kvalitetom u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, kao što je to slučaj u velikom broju zemalja u Europskoj uniji.

1.7. Školski menadžment

Školama u Bosni i Hercegovini upravlja školski odbor koji, uslijed odsustva realne decentralizacije obrazovnog sustava, nema mnogo utjecaja na ukupno funkcioniranje i razvoj škole.

Školama rukovode ravnatelji za koje, po važećim propisima, nisu potrebne i dodatne formalne kvalifikacije iz područja školskog menadžmenta. Nedostatak menadžerskih kompetencija školskih ravnatelja i članova školskog menadžment tima zapreka su procesu razvojnog planiranja škola, koji se već uveliko provodi u drugim zemljama. Stoga je potrebno kreirati standarde i osigurati profesionalno obrazovanje i usavršavanje ravnatelja škola i drugih članova školskog menadžment tima.

U visokom obrazovanju sustav rukovođenja nije usuglašen. Trenutno samo četiri javna sveučilišta (Univerzitet u Tuzli, Univerzitet u Zenici, Univerzitet u Banjaluci i Univerzitet u Istočnom Sarajevu) i nekoliko privatnih sveučilišta u Republici Srpskoj funkcioniraju po principu integritanog sveučilišta. Izbor rektora, dekana i upravnih tijela na nekim sveučilištima, odnosno fakultetima još uvijek se verificira u državnim organima, što ukazuje na postojanje utjecaja javne vlasti na akademsku autonomiju sveučilišta.

1.8. Financiranje obrazovanja

Obrazovanje se u Bosni i Hercegovini uglavnom financira iz javnih sredstava entitetskog, županijskog, Brčko Distrikta i općinskog proračuna, zavisno od nadležnosti. To praktično znači da, u smislu lokacije, u Bosni i Hercegovini postoji trinaest zasebnih proračuna za obrazovanje: dva na entitetskom, jedan u Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine i deset županijski proračuna. Iznos sredstava iz državnog proračuna je gotovo neznan.

Republika Srpska troši na obrazovanje oko 4% BDP, a u Federaciji Bosne i Hercegovine ta potrošnja iznosi oko 6%, dok je proračun Odjela za obrazovanje Distriktu Brčko (s pod-odjelima za predškolsko i osnovno, srednje obrazovanje i zajedničke poslove) 11,2% proračuna Distrikta. U većini županija izdvajanje za obrazovanje predstavlja najveću stavku u županijskim proračunima.

Iako su izdvajanja u postotcima, koja su namijenjena obrazovanju, relativno visoka, ta sredstva još uvijek nisu dovoljna i značajna, budući da su ukupni proračuni entiteta, odnosno županija i Brčko Distrikta BiH niski i ograničeni.

Na svim nivoima obrazovanja uočene su značajne razlike u financiranju po učeniku odnosno studentu između entiteta, županija i Brčko Distrikta. Visina plaća i naknada uposlenih u obrazovanju također varira između županija, Brčko Distrikta i entiteta. Obvezujuće stavke školskih proračuna su sredstava za bruto plaće i naknade uposlenih i materijalne troškove. Kriteriji za planiranje financiranja osnovnog i srednjeg obrazovanja su dosta slični u oba entiteta. Sredstva za plaće i naknade se planiraju na osnovi broja zaposlenih koji se utvrđuje sukladno pedagoškim standardima, brojem odjela i brojem sati nastavnog plana i programa. Materijalni troškovi se uglavnom planiraju na temelju izvršenja proračuna u prošloj godini. Najveći dio ovih sredstava je usmjeren na plaćanje energije i komunalnih usluga, tako da se jako malo izdvaja za održavanje objekata i nabavu materijala. Troškovi amortizacije opreme i zgrada se uopće ne planiraju. Od ukupno planiranih proračunskih sredstava za obrazovanje na bruto plaće i naknade uposlenih se izdvaja oko 88%, za materijalne troškove oko 8%, a na kapitalna ulaganja oko 4%. Donatorska i kreditna sredstva za kapitalna ulaganja u obrazovanju su minimalna. Reforme u obrazovanju ne prate odgovarajuća financijska sredstva, a sredstva za stručno obrazovanje i usavršavanje nastavnika i menadžmenta škole su nedovoljna. Vlastiti izvori financiranja su sve važniji i značajniji, naročito kod predškolskog i visokog obrazovanja, jer su javni prihodi namijenjeni za spomenuta dva nivoa nedovoljna. Trezorski sustav poslovanja je povećao transparentnost i odgovornost u trošenju javnog i vlastitog novca, urednije izvršavanje obveza prema uposlenim i dobavljačima, ali sa druge strane, uslijed procedura usporava trošenje vlastitih prihoda i onemogućava realokaciju ušteđenih planiranih sredstava iznad zakonom dozvoljenog (10% od ukupnog plana proračuna škole) za neke druge namjene. U takvim uvjetima planiranje sredstava za plaće i naknade zaposlenih i materijalne troškove predstavlja iznimno značajan zadatak u školama i ministarstvima. Izvještavanje i praćenje učinkovitosti ulaganja u obrazovanje na školskom, županijskom, entitetskom i državnom nivou na bazi mjerila i međunarodnih standarda uspješnosti nije razvijeno. Ako se analizira koliki postotak ukupnog BDP je uloženo u obrazovanje, može se zaključiti da usprkos nominalnom rastu javnih troškova za obrazovanje, stvarni porast ulaganja u obrazovanje u odnosu na BDP je prilično nizak.

1.9. Dosadašnji tijek reforme obrazovanja

Proces reforme obrazovanja teče sporo i neujednačeno. Ciljevi postavljeni u Srednjoročnoj razvojnoj strategiji Bosne i Hercegovine, 2004. – 2007. godine, u sektoru obrazovanja nisu realizirani u potrebnoj i dovoljnoj mjeri. To se posebno odnosi na javnu upravu u obrazovanju, financiranje obrazovanja, zaokruživanje zakonskog okvira po nivoima obrazovnog sustava, ostvarivanja jednakog prava na obrazovanje i u okviru toga, eliminiranja svakog vida diskriminacije u obrazovanju, reforme visokog obrazovanja i dr. U Republici Srpskoj devetogodišnje obvezno obrazovanje uvedeno je školske 2003./2004. godine. U Federaciji Bosne i Hercegovine ono se sukcesivno uvodi od školske 2004./2005. godine. U Unsko-sanskom, Bosansko-podrinjskom, Tuzlanskom, Zeničko-dobojskom i Kantonu Sarajevo nastava se za sve učenike I., II., III. i IV. razreda izvodi po novom programu devetogodišnjeg obaveznog odgoja i obrazovanja, a u Posavskom i Hercegovačko-neretvanskom kantonu za dio učenika. U Kantonu 10 obvezno devetogodišnje obrazovanje započelo je školske 2006./2007. godine. U Srednjobosanskom i Zapadno-hercegovačkom kantonu osnovno obrazovanje provodi se u osmogodišnjem trajanju. U Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, pored osmogodišnjeg osnovnog obrazovanja, provodi se i obvezno devetogodišnje obrazovanje.

U srednjem strukovnom obrazovanju napravljena je racionalizacija broja zanimanja i za pojedina zanimanja su urađeni novi nastavni programi po modularnom principu.

Napravljen je prvi korak na unapređenju kvalitete obrazovanja uvođenjem eksterne evaluacije. Agencija za standarde i ocjenjivanje za Federaciju Bosne i Hercegovine i Republiku Srpsku od školske 2003./2004. godine provodi eksterne evaluacije u cijeloj Bosni i Hercegovini i utvrđuje obrazovne standarde. Do sada su utvrđeni standardi učeničkih postignuća iz materinskog jezika

i književnosti, matematike i prirodnih znanosti u osnovnoj školi. U tijeku je utvrđivanje standarda učeničkih postignuća u navedenim nastavnim predmetima srednjim školama. U 2007. godini naši učenici su sudjelovali u međunarodnom programu istraživanja trendova u matematici i prirodnim znanostima (TIMSS). Agencija je također provela istraživanje interesa i mogućnosti provođenja programa državne mature.

Kako ciljevi zacrtani Srednjoročnom strategijom nisu realizirani u velikoj mjeri ni u drugim sektorima, to je 2006. godine ovaj strateški dokument revidiran. Utvrđene su prioritetne mjere, mjere koje zahtijevaju posebnu pažnju i nove mjere koje treba realizirati do kraja 2007. godine⁵.

2. IZAZOVI OKRUŽENJA

2.1. Utjecaj društvenih, socijalnih i ekonomskih promjena na obrazovanje. Tranzicija, globalizacija, internacionalizacija i decentralizacija

Vrijeme u kojem živimo karakterizirano je brojnim promjenama i izazovima na koje obrazovanje mora odgovoriti. Navodimo samo one najvažnije:

- Povećanje broja i raznovrsnost tehnoloških i tehničkih inovacija koje zahtijevaju drugačija i nova zanimanja;
- Demografske promjene;
- Potreba za cjeloživotnim učenjem;
- Česte promjene mjesta stanovanja u traganju za poslom i boljim životnim uvjetima
- Promjene potrošačkih obrazaca ;
- Povećana ekološka svijest za brigu o okolišu i prirodne resurse;
- Nedostatak energije;
- Sve prisutnije siromaštvo i dr.

⁵ EPPU : Srednjoročna razvojna strategija BiH, Revidirani dokument, svibanj 2006.

Mjere koje zahtijevaju posebnu pozornost:

- Osigurati da zajedničke jezgre nastavnog plana i programa budu implementirane, sukladno zakonima BiH o osnovnom i srednjem obrazovanju
- Osigurati sve potrebne uvjete za potpunu i kvalitetnu primjenu devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja od 2006./ 2007. godine
- Ukinuti praksu organiziranja „dvije škole pod jednim krovom“
- Usvajati okvirni zakon o visokom obrazovanju na državnom nivou
- Osnovati fondove za osnovno, a polazeći od činjenice da je osnovno obrazovanje obvezno i besplatno, formirati i fond solidarnosti
- Osnovati fondove za visoko obrazovanje na entitetskim nivoima.

Nove mjere:

- Razvoj Sektora za obrazovanje u Ministarstvu civilnih poslova BiH prema preporukama Funkcionalnog pregleda sektora obrazovanja u BiH i transformiranja entitetskih i županijskih ministarstava obrazovanja prema istom pregledu
- Usvajanje zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH
- Usvajanje zakona o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u BiH
- Usvajanje zakona o visokom obrazovanju u BiH
- Usvajanje zakona o Agenciji za obrazovanje u BiH
- Izrada zakona o financiranju visokog obrazovanja u BiH
- Uspostava ENIC centra za informiranje i priznavanje diploma
- Funkcionalni rad Agencije za obrazovanje u BiH
- Funkcionalni rad Agencije za visoko obrazovanje u BiH
- Usvajanje strategije razvoja srednjeg strukovnog obrazovanja i obuke u BiH
- Izrada zakona o financiranju osnovnog obrazovanja.

Napomena: Mjere koje ne budu implementirane do kraja 2007. godine bit će predmet ovog strateškog dokumenta.

Kao posljedica društvenih promjena i brze tranzicije društva u „društvo znanja“, demografskih promjena, te izražene potrebe za stalnim osuvremenjivanjem postojećih i stjecanjem novih znanja i vještina razvijen je koncept cjeloživotnog učenja. Cjeloživotno učenje podrazumijeva neprekinuto stjecanje znanja tijekom života pojedinca. Ostvaruje se u oblicima formalnog, neformalnog i informalnog učenja / obrazovanja. To znači da na umu treba stalno imati činjenicu da škola nije jedino mjesto gdje se uči i da je neophodno podržati i ostala mjesta odnosno načine učenja. Glavni cilj u tom pravcu je uspostaviti učinkovit i fleksibilan sustav akreditacije davalaca/organizatora obrazovnih usluga i certificiranja stečenih znanja i vještina.

S druge strane, globalizacija ekonomije znači podjelu rada na globalnom nivou, promjene u strukturi zanimanja, nova zanimanja i potrebe znanja, kao i porast kompetencija. Internacionalizacija je jedan od načina da se odgovori na izazove globalizacije. U tome značajnu ulogu imaju dijeljenje iskustava i međunarodna suradnja u obrazovanju. S druge strane, sve šira informatizacija omogućava brži i lakši pristup informacijama, a time i različitim znanjima. Povećan pristup informacijama i medijima zahtijevaju više bazičnog znanja i kritičkog uvida kako bi se informacije prometnule u znanje. Javni interes za obrazovanje i interes medija zahtijevaju transparentnost obrazovanja.

U svijetu obrazovanja primjetan je korak ka decentralizaciji, i to ne samo prema teritorijalnoj, nego još više, prema funkcionalnoj decentralizaciji i jačanju školske autonomije. U decentraliziranom obrazovnom sustavu upravljanje se provodi pomoću ciljeva i rezultata kako bi se promovirala jednakost i reproducirala zajednička vrijednosna osnova. Ovakav pristup zahtijeva nove oblike upravljanja i rukovođenja školom, kao i programiranja odgojno-obrazovnog rada.

Polazeći od toga, Europska unija je pored tradicionalno osnovnih umijeća odredila i pet « novih osnovnih umijeća » koje treba razvijati kod svake mlade osobe i odraslih. To su :

- Prirodno-znanstvena pismenost;
- Strani jezici;
- Informatičko-komunikacijske sposobnosti;
- Tehnička kultura;
- Poduzetništvo i društvene vještine.

U kontekstu toga pojedinac nužno mora naučiti kako učiti, misliti, biti i djelovati. Sve ovo treba doprinijeti i socijalnoj integraciji pojedinca, njegovoj aktivnoj ulozi u društvu, povećanju prilagodljivosti na poslu, cjelovitijem osobnom ispunjenju i potpunijoj samoaktualizaciji.

Ovi izazovi zahtijevaju nove načine planiranja i provođenja obrazovanja, njegove evaluacije i osiguranja kvalitete.

2.2. Promjene na tržištu rada

Gorući problem u Bosni i Hercegovini je neuposlenost. Ako se analizira struktura neuposlenih, lako se može utvrditi da dosta visok postotak njih ne može naći posao zbog niskog nivoa obrazovanja ili odsustva odgovarajuće kvalifikacije. Zbog toga je iznimno važno usuglasiti promjene u obrazovanju s promjenama na tržištu rada. Bosna i Hercegovina je još uvijek u tranziciji, a na tržištu rada se odvijaju strukturalne promjene. Krupne kompanije polako nestaju, a ključnu ulogu u privredi preuzimaju mala i srednja poduzeća. Povećane potrebe mijenjaju potrošački mentalitet i doprinose ekspanziji uslužnih djelatnosti.

Ovakve promjene u mnogome uvjetuju fleksibilnost, kao i viši nivo kompetencija radne snage. Imajući to u vidu, nameće se i potreba aktivnijeg sudjelovanja poslodavaca u kreiranju i provođenju obrazovnih reformi. Ne smije se više dopustiti da se promjene u obrazovanju provode bez sudjelovanja socijalnih partnera. Naprotiv, oni trebaju bitno utjecati na promjene, kako bi dobili upošljivu, kompetentnu i fleksibilnu radnu snagu. Takav pristup socijalnom dijalogu koji se može nazvati i biznis dijalog, motivirat će privatni sektor da počne ozbiljnije ulagati u obrazovni sektor, posebno u neformalno i informalno obrazovanje.

U tom smislu, od iznimnog značaja je, čim prije usvojiti državni okvir kvalifikacija sukladno s meta-okvirom stručnih kvalifikacija Europske unije.

3. OBRAZOVANJE ZA DRUŠTVENU KOHEZIJU I EKONOMSKI RAST I RAZVOJ BOSNE I HERCEGOVINE

3.1. Obrazovanje kao temelj društveno-ekonomskog razvoja BiH

Pred obrazovanjem u Bosni i Hercegovini je ključni zadatak – kako pomoći da se zemlja izvuče iz kruga siromašnih i učini zemljom za ugodno i prosperitetno življenje. Tu su također i izazovi promicanja globalizacije, internacionalizacije i decentralizacije u obrazovanju, a s druge strane očuvanje tradicijskih i kulturoloških vrijednosti ljudi koji u njoj žive i vrijednosti koje pogoduju razvoju osjećaja zajedništva, prihvatanja i poštovanja različitosti, solidarnosti, odgovornosti za održivi razvoj, kao i poticanje djelatnog građanstva i razvijanja demokratskog društva u cjelini.

Obrazovanje nije potrošnja nego primarna proizvodnja čiji su efekti dugoročno ulaganje u procese koji će rezultirati drugim potrebnim proizvodima. Da bismo ovaj zadatak kvalitetnije obavili nužno je objediniti sve elemente obrazovanja, uz postupno usklađivanje obrazovnog sustava i dosljedno uvažavanje koncepta cjeloživotnog učenja, te razvijati jedinstveni sustav školskog i profesionalnog usmjeravanja koji će pojedincu omogućiti usluge izvješća, usmjeravanja i savjetovanja u svim fazama karijere.

Nužno je tradicijski sustav obrazovanja učiniti otvorenijim, fleksibilnijim, te omogućiti pojedincima da upražnjavaju svoje individualne načine i stilove učenja koji su prilagođeni njihovim potencijalima, potrebama i interesiranjima. U okviru toga, neophodno je usmjeriti pozornost na korištenje i primjenu odgovarajućih strategija prema djeci i mladim s posebnim potrebama, za njihovu povećanu inkluziju u obrazovanje i društvo. U tom procesu značajnu ulogu treba imati i obitelj, lokalna zajednica, socijalni partneri, poslodavci i dr.. Također, važno je poticanje pojedinaca za praktičnim djelovanjem i aktivnim odnosom što uključuje primjenu teorijskih znanja i zamisli u praksu i pozitivan odnos prema radu. Djelovati, biti aktivan i poduzetan, imati viziju boljeg života i društva, bez čekanja da to ostvari neko drugi, sigurno je za Bosnu i Hercegovinu bitan faktor izlaska iz siromaštva i razvoj demokratskog društva.

Jedino sigurno investiranje u Bosni i Hercegovini je ulaganje u ljude. Ljudi su temeljni resurs i potencijal Bosne i Hercegovine, kao što je to i EU proklamirala za sebe. Ulaganje u ljudske resurse temelji se na stvaranju uvjeta za usavršavanje i napredovanje pojedinca. Svaki pojedinac treba imati svoj individualni plan stručnog razvoja, a poslodavac i radna sredina trebaju ga ohrabrivati i poticati na učenje. Investiranje u ljude rezultira ne samo povećanjem bruto nacionalnog proizvoda, već i značajnijim sudjelovanjem građana u profesionalnom i javnom životu.

Obrazovanje temeljeno na modernim ICT tehnologijama nudi značajan potencijal za inovacije u učenju i poučavanju. Društvo koje uči, možemo bolje i dosljednije izgrađivati preferiranjem tih inovacija. S toga poučavanje kao profesiju, očekuju značajne promjene, a nastavnici bi mogli postati voditelji, mentori, savjetnici i posrednici.

U svijetu se razvija novi način vođenja i savjetovanja koji se može najbolje okarakterizirati kao posredništvo. Za uspješno vođenje nužno je imati viziju, dobre informacije i produktivno znanje. Zato treba razviti visokokvalitetan sustav akreditacije davatelja obrazovnih usluga kako bi se omogućilo priznavanje obrazovnih isprava i kvalifikacija u novom globalnom društvu, te na taj način stvorili uvjeti za veću pokretljivost pojedinaca i bolje korištenje njihovih znanja i kompetencija.

Globalizacija društvenih odnosa neminovno upućuje pojedinca na suradnju. Zajednički rad znatno proširuje mogućnosti dijeljenja iskustva i učenja jednih od drugih. Ako želimo stvoriti iskrene odnose onda suradnja treba preći u partnerstvo. Da bismo pored uzajamnosti u to ugradili i mehanizam odgovornosti, nužno je koristiti pristup proaktivne koordinacije. Njime ćemo sve subjekte u obrazovanju učiniti ravnopravnim, ali i jednako odgovornim za procese koji nam predstoje bez bojazni da će nečija ovlaštenja biti zanemarena.

Prevelike razlike u obrazovanju i promjenljive ekonomske i društvene prilike, mogu ograničiti mogućnosti nastavka obrazovanja i dovesti do isključivanja pojedinaca i skupina iz obrazovnog sustava. Zato je jedan od najvećih rizika upravo pitanje prilagođavanja potrebama i brzim promjenama u društvu.

Također, izazovi tržišta rada u inozemstvu i loša materijalna situacija u zemlji mogu imati za posljedicu prevelik odlazak mladih ljudi, posebno visokoobrazovanih.

Kako bi se navedeni rizici izbjegli potrebno je usklađeno djelovanje, tako što ćemo:

- Načelo cjeloživotnog učenja učvrstiti na svim nivoima obrazovnog sustava;
- Neophodno je stalno naglašavati društvenu i ekonomsku dimenziju obrazovanja, kao najisplativije investicije;
- Potrebno je unaprijediti prilagodljivost i fleksibilnost obrazovnog sustava, njegovu prohodnost i osiguranje kvalitete, po ugledu na dobre prakse u zemljama EU.

3.2. Demografske promjene u Bosni i Hercegovini do 2015. i perspektiva ekonomskog razvoja

U razdoblju 1997.-2005. godina, stopa nataliteta u Bosni i Hercegovini se smanjila za 43,3%. U 2005. godini zabilježen je prirodni priraštaj od svega 225 novih stanovnika. U svim županijama u Federacije BiH zabilježen je u posljednjih godinu dana osjetan pad prirodnog priraštaja, a pojedine županije već kontinuirano duže vremena bilježe pad prirodnog priraštaja. Pojedine županije: Posavska, Bosansko-podrinjska, Hercegovačko-neretvanska i Županija 10 bilježe negativan priraštaj kontinuirano već mjesecima. U Republici Srpskoj situacija je još nezavidnija.

Razlozi za osjetan pad nataliteta i prirodnog priraštaja su mnogostruki, ali najizraženiji su nepovoljna ekonomska situacija i velika nezaposlenost. Sve manji broj mladih se odlučuje stupiti u brak, a pogotovo rađati djecu.

Za očekivati je da će se negativan demografski razvoj nastaviti do 2015. godine.

U 2005. godini nominalna stopa rasta bruto domaćeg proizvoda (BDP) iznosila je 7,6%, a u 2006. godini 11,2%. Realna stopa rasta u 2006. godini iznosi 5,7% što je neznatno brže u odnosu na zemlje iz okruženja. Udjel javnog sektora koji uključuje i obrazovanje u rastu 2006. godine iznosio je 10,3%. Procjenjuje se da će u 2007. godini nominalna stopa rasta BDP biti 7,6%.⁶

BDP per capita u 2005. godini je iznosio 4.108 KM, a u 2006. godini 4.568KM.

Industrijska proizvodnja bilježi blagi porast što znači da dolazi do određene reindustrijalizacije zemlje. Usluge turizma i ugostiteljstvo su također u usponu. Snažan porast građevinskih aktivnosti obilježio je prvo tromjesečje 2007.

Broj neuposlenih u Bosni i Hercegovini iznosio je 2005. godine 508000, a u 2006. godini 516000. Broj uposlenih u ožujku 2007. godine u Bosni i Hercegovini iznosio je 661097, što je povećanje za 2,1% u odnosu na ožujak 2006. godine. Procjenjuje se da u Bosni i Hercegovini ima 3,8 milijuna stanovnika.

⁶ Bosna i Hercegovina: Ekonomski trendovi, Godišnji izvještaj, EPPU-SRS, ožujak 2007.
Ekonomski trendovi, siječanj-ožujak 2007.

4. GLAVNI PRAVCI RAZVOJA OBRAZOVANJA

4.1. Razvoj obrazovnog sektora

Imajući u vidu postojeće stanje u obrazovanju u Bosni i Hercegovini, imperativno se nameću sljedeći prioriteti u razvoju obrazovanja:

- podizanje nivoa obrazovanosti stanovništva i kompetentnosti radne snage,
- poboljšanje efektivnosti sustava obrazovanja i obuke,
- preveniranje socijalnog isključivanja među djecom i mladim,
- proširivanje prilika za obrazovanje i obuku odraslih, te osiguranje kvalitete i revitaliziranja istraživanja u obrazovanju.

Očekivati je da će sve intervencije u obrazovanju rezultirati bržim ekonomskim razvojem, smanjenjem neuposlenosti i podizanjem životnog standarda u Bosni i Hercegovini.

Polazeći od toga, biti će podržano povećanje obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem i širenje devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja.

Mogućnosti za školovanje nakon obveznog obrazovanja biti će proširene uvođenjem različitih programa općeg i srednjeg strukovnog obrazovanja. Svi će učenici četverogodišnjih srednjih škola polagati eksternu maturu radi standardiziranja ishoda učenja, te standardizacije protoka prema visokom obrazovanju. Pored opće gimnazije, razvijat će se i druge vrste općeobrazovnih srednjih škola.

Razvoj strukovnog obrazovanja započinjat će u okviru obveznog devetogodišnjeg obrazovanja i provoditi sukladno s VET Strategijom 2013. Stvarat će se raznovrsne prigode za profesionalno usavršavanje srednjeg strukovnog kadra, kao i za nastavak njihovog školovanja u području struke u okviru visokog obrazovanja i na sveučilištu, te odgovarajuća savjetovanja i podrška. U srednjim strukovnim školama poseban akcent biti će stavljen na razvijanje poduzetništva i stjecanje praktičnih iskustava i vještina učenika kroz ustanovljavanje školskih kompanija i centara za razvoj karijere.

Unaprijedit će se proces inkluzije u obrazovanju djece s posebnim obrazovnim potrebama kroz osiguranje odgovarajuće školske infrastrukture, programa i obuke nastavnika. Ustanovit će se specijalne ustanove kao centri resursa i ekspertize na državnom i drugim nivoima, za djecu i mlade s značajnijim poteškoćama u razvoju i učenju.

Otkrivanje, identifikacija i praćenje razvoja nadarenih i talentiranih bit će kontinuirano podržavano u okviru redovite nastave, izvannastavnog i izvanškolskog radu, te tijekom razvoja njihove karijere. Tijekom vremena, formirat će se posebni centri/ istraživačke stanice u kojima će se institucionalno voditi briga o njihovom razvoju.

Država Bosna i Hercegovina mora uspostaviti mehanizme vođenja brige o školovanju naše djece u dijaspori, utvrditi obrazovne potrebe te djece i osigurati odgovarajuće udžbenike i nastavnički kadar.

Reforma visokog obrazovanja provodit će se sukladno međunarodnim dokumentima koje je prihvatila i potpisala Bosna i Hercegovina, a koji podrazumijevaju:

- Organiziranje tri ciklusa studija (dodiplomski, magistarski i doktorski studij);
- Modularizaciju nastavnih planova i programa;
- Cjelovitu implementaciju Europskog sustava prijenosa bodova (ECTS);
- Omogućavanje mobilnosti studenata i nastavnog osoblja;
- Uspostavljanje integriranog sveučilišta;
- Uvođenje dodatka diplome;
- Razvijanje istraživačkih aktivnosti na sveučilištima;

- *Bolju suradnju s gospodarskim sektorom i dr.*

Pored aktivnosti koje će provoditi visokoobrazovne institucije, neophodna je odgovarajuća podrška izvršnih i zakonodavnih tijela koji trebaju osigurati zakonske, financijske i druge uvjete za uspješnu reformu tercijarnog obrazovanja kroz uspostavljanje centra za priznavanje visokoobrazovnih kvalifikacija i agencije za osiguranje kvalitete u visokom obrazovanju.

Obrazovanje i obuka za odrasle razvijati će se tako da se zadovolje obrazovne potrebe odraslih i tržišta rada kroz formalne, neformalne i informalne oblike obrazovanja. Odgovarajući izvori i kvaliteta bit će osigurani donošenjem standarda, te podržavajućim i savjetodavnim servisima na svim nivoima obrazovanja.

U skladu s demokratizacijom obrazovanja, privatne obrazovne ustanove i ustanove za stručno usavršavanje, kao i dio civilnog sektora koji pruža usluge obrazovanja postaju dio obrazovnog sustava, pod uvjetom da zadovolje propisane kriterije i standarde.

Paralelno s razvojem komponente davatelja obrazovnih usluga, razvijati će se i komponenta koja regulira, prati i upravlja pružanjem tih usluga kroz kreiranje obrazovne politike, planiranje, financiranje, razvoj standarda, akreditacije i certifikacije. Ova komponenta uključuje sva ministarstva obrazovanja u Bosni i Hercegovini, institucije pod nadležnosti tih ministarstava, kao i uspostavljanje novih institucija / tijela. U okviru toga razdvojiti će se ključne funkcije javne uprave u sektoru obrazovanja (izvršna; podrška i razvoj; kontrola i ocjenjivanje), te osigurati koordiniranje čitavog obrazovnog sektora. Razvoj obrazovne administracije vršiti će se sukladno s reformom javne uprave u Bosni i Hercegovini i potrebama obrazovnog sustava.

Osim potrebe za suradnjom i koordinacijom unutar obrazovnog sektora, za Bosnu i Hercegovinu je naročito važno da obrazovni sektor surađuje s drugim sektorima, a posebno sa socijalnom politikom, ekonomijom, poljoprivredom, radom i dr.

Međunarodna suradnja i interakcija, a posebno zadovoljenje uvjeta za integraciju Bosne i Hercegovine u EU, naročito su važni u obrazovanju. U taj proces neophodno je uključiti mlade ljude.

Ključni faktor provođenja reforme obrazovanja je kvalitetan i motiviran nastavni kadar. Zato je izuzetno važno unaprijediti inicijalno obrazovanje odgajatelja i nastavnika i osigurati njihov permanentan profesionalni razvoj.

Insistirati će se na adekvatnoj cijeni rada u području obrazovanja koja će osigurati dostojanstvo zaposlenih i biti motivacijski faktor u provođenju reforme. Glavna osnova za provođenje ovih promjena je princip konkurentnosti. Sukladno tomu, napraviti će se sustav vrednovanja i mjerenja kvalitete rada što će istodobno poslužiti i kao temelj profesionalnog razvoja svakog nastavnika.

Za sve ove promjene u obrazovanju neophodna je odgovarajuća podrška izvršnih i zakonodavnih tijela koji trebaju osigurati zakonske, financijske i druge uvjete.

4.2. Modernizacija i razvoj poučavanja i učenja na svim nivoima obrazovnog sustava

Radi unapređivanja obrazovanja u fokusu pažnje bit će modernizacija nastavnog sadržaja, poučavanja i učenja, tehnologije obrazovanja, upravljanja, vrednovanja postignuća, inicijalno i stalno profesionalno usavršavanje nastavnika na svim razinama obrazovnog sustava.

- *Unaprijedit će se kvaliteta učenja i poučavanja u predškolskom odgoju i obrazovanju, osnovnom i srednjem obrazovanju kao temelj cjeloživotnom učenju;*
- *Sadržaji učenja bit će rasterećeni od nepotrebne faktografije i više povezani sa životom i, razvojem znanosti, tehnike i tehnologije. Poticat će se primjena metodologije usmjerena na dijete/učenika/studenta i u okviru toga, razvijanje kritičkog mišljenja, sposobnosti rješavanja problema i primjene znanja, vodeći računa o sveobuhvatnom (holističkom) razvojnom pristupu svakom pojedincu, uključujući djelovanje odgojno-obrazovne ustanove, porodice i socijalnog okruženja;*
- *Razvijat će se programi orijentirani na ciljeve i još više na rezultate učenja, te programi za ciljane grupe (za rano obrazovanje, za pripadnike manjinskih naroda, za osobe s poteškoćama u razvoju i učenju, za nadarene, za potrebe prekvalifikacije i dr.);*
- *Uspostavit će se sustav interne evaluacije uključujući i samoevaluaciju, integralne i eksterne evaluacije kako bi se razvijala, nadzirala i poboljšala efektivnost obrazovnog procesa i cjelokupno praćenje rada odgojno- obrazovnih ustanova i rada nastavnog osoblja pojedinačno. Internu evaluaciju permanentno će provoditi škole u suradnji sa svim sudionicima u obrazovnom procesu (učenici, roditelji, nastavnici, lokalna zajednica). Izvještaji samoevaluacije su osnova za integralnu evaluaciju koju provode inspekcijski organi na osnovi prethodno utvrđenih i usuglašenih indikatora. Eksterna evaluacija provodit će se na kraju šestog i devetog razreda osnovne škole i u završnom razredu srednje škole standardiziranim postupcima;*
- *Utvrđit će se standardi postignuća učenika za osnovno i srednje obrazovanje;*
- *Unapređivat će se informatičko obrazovanje i učenje stranih jezika*

4.3. Jednakost pristupa i pravičnost u obrazovanju

Ustavom Bosne i Hercegovine, entitetskim i županijским ustavima i Statutom Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine jamči se pravo na obrazovanje. Sukladno važećim zakonima osnovno obrazovanje je obvezno i besplatno.

Svatko mora imati jednako pravo na odgoj i obrazovanje, te osposobljavanje i razvoj sukladno osobnim potencijalima. Pravo na bazično obrazovanje koje čini najmanje obvezno devetogodišnje obrazovanje i osposobljenost za uključivanje u rad biti će osigurano u svim dijelovima zemlje. Posebna pozornost biti će usmjerena na identifikaciju rane intervencije kod pojedinaca s poteškoćama u učenju.

- *Obrazovne vlasti i lokalna zajednica surađivat će radi omogućavanja jednakosti pristupa obveznom obrazovanju za sve u cijeloj zemlji, s posebnim naglaskom na poboljšanje stanja u područjima s manjinskim narodom, učenicima povratnicima, demografski ugroženim i ratom pogođenim područjem, seoskim i brdsko-planinskim područjima i dr.;*
- *Osigurat će se obrazovanje koje odgovara potrebama manjina. Obrazovanje djece nacionalnih manjina provodit će se u skladu s Državnim akcijskim planom djelovanja u obrazovnim potrebama Roma i drugih nacionalnih manjina u BiH;*
- *Poticat će se društvena i privatna inicijativa za otvaranje odgojno-obrazovnih ustanova, a posebno predškolskih ustanova;*
- *Unapređivat će se dopunska nastava za djecu građana Bosne i Hercegovine koja žive u inozemstvu.*

U Bosni i Hercegovini relativno velik broj učenika i studenata prekida formalno obrazovanje ili ga ne završava u propisanom roku. U cjelini, ta je skupina mladih veoma osjetljiva jer je izložena rizicima siromaštva i društvene isključenosti, te usvajanju društveno neprihvatljivog ponašanja. Zato će se:

- *Uspostaviti evidencija i praćenje broja učenika/studenata koji napuštaju formalno obrazovanje, i posebno, ženske populacije u dijelovima zemlje gdje je taj problem izražen;*
- *Provoditi stalni i različiti oblici savjetovanja i usmjeravanja učenika tijekom školovanja;*
- *Poticati fleksibilnost srednjeg obrazovanja razvijanjem prelaznih programa kako bi se omogućio prijelaz iz strukovnih škola u gimnaziju i obrnuto, upis u visoko obrazovanje, posebno na sveučilišta nakon završene srednje strukovne škole;*
- *U suradnji sa socijalnim i drugim partnerima, razvijat će se sustav praćenja i individualnog savjetovanja za sve one koji se nisu upisali u srednju školu;*
- *Poticati nastavak školovanja nakon završetka srednje strukovne škole i razvijati visoko obrazovanje u profesionalnom području;*
- *Uvođenjem eksterne mature objektivizirat će se pristup visokom obrazovanju;*
- *U suradnji s privrednim i drugim partnerima nastojat će se osigurati stipendije i krediti za učenike i studente sa slabijim materijalnim stanjem;*
- *Vodit će se računa o osiguranju jednakih mogućnosti pristupa obrazovanju u različitim dijelovima zemlje (dostupnost škole, financijska jednakost u obrazovanju, odgovarajuća infrastruktura, kvalificirani nastavnici i dr.)*

4.4. Razvijanje veza između obrazovanja i svijeta rada

Potrebno je razvijati jedinstven sustav školskog i profesionalnog usmjeravanja uz osiguranje jedinstvenih politika obrazovanja i zapošljavanja i podržati inovativni rad.

- *Uspostavit će se regionalne, interdisciplinarnе mreže radi osiguranja potrebne suradnje između sustava obrazovanja, istraživanja i svijeta rada;*
- *Stvarat će se društveno, ekonomsko i socijalno partnerstvo na državnom, lokalnom i sektorskom nivou putem permanentne analize stanja na tržištu rada i praćenja njegovih potreba;*
- *Uvest će se obrazovanje za poduzetništvo kao razvojni sadržaj unutar postojećih predmeta na svim nivoima obrazovnog sustava, uz ciljano profesionalno usavršavanje i podršku nastavnicima i odgojno-obrazovnim ustanovama za realizaciju tih sadržaja. Naglasak će biti na osposobljavanju odraslih koji imaju niža obrazovna postignuća, a naročito na lica s posebnim potrebama i Rome, za njihovo intenzivnije uključivanje u rad;*
- *U srednjim strukovnim školama otvarat će se realne i virtualne kompanije koje će kod mladih ljudi jačati poduzetnički duh i omogućiti stjecanje praktičnih iskustva u tržišnom gospodarstvu;*
- *Centri za razvoj karijere u srednjim školama, u stalnom kontaktu s pedagoško-psihološkim službama u školama i centrima za profesionalnu orijentaciju i ustanovama za zapošljavanje, biti će osnova sustava profesionalne orijentacije mladih,*

- *Centri za razvoj karijera formirat će se i pri visokoškolskim ustanovama;*

4.5. Poticanje trajnog profesionalnog razvoja nastavnika, ravnatelja i drugih uposlenika u odgojno-obrazovnim ustanovama

Kako iza svake uspješne reforme obrazovanju stoji stručan, kompetentan, motiviran i komunikativan kadar koji je spreman na stalno osobno usavršavanje, izuzetno je važno poboljšati njihovo inicijalno obrazovanje i profesionalni razvoj obrazovnog osoblja. Cilj je postizanje najmanje diplome prvog ciklusa studija na sveučilištu za sve nastavnike i odgajatelje, poticanje njihovog daljeg školovanja, kao i školovanje kadra za druge potrebe u obrazovanju. Time bi se istodobno odgovorilo novim zahtjevima za profesionalnim kompetencijama u obrazovanju i poboljšao kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

Zato je neophodno početi s modernizacijom studijskih programa za dodiplomske studije budućih nastavnika, s posebnim naglaskom na dostignuća u struci i znanosti, didaktičko-metodičku osposobljenost, primjenu i korištenje ICT u obrazovanju, poznavanje stranih jezika kao nezamjenjivom uvjetu za internacionalizaciju obrazovanja, te ustanovljavanje magistarskih i doktorskih studija za potrebe obrazovanja. Također, neophodno je i razvijanje posebnog studijskog programa za nastavnike stručnih predmeta u srednjim školama, kako bi se napustio dosadašnji način njihove pedagoško-psihološke i didaktičko-metodičke dokvalifikacije.

Obrazovne vlasti su odgovorne za stručno, pedagoško i psihološko obrazovanje i osposobljavanje nastavnika za samostalno obavljanje odgojno-obrazovnog rada. Iz javnog proračuna financirat će se i profesionalno usavršavanje za područja koja su definirana kao značajna za provođenje obrazovne politike, a na osnovi akreditiranih programa za obuku. Prioritetna područja su:

- Razvoj nastavnih planova i programa sukladno reformskim zahtjevima;
- Primjena suvremenih metodoloških pristupa;
- Korištenje i primjena ICT;
- Unapređivanje praktičnog rada;
- Stjecanje znanja i vještina za rad s djecom s posebnim potrebama;
- Razvijanje poduzetničkih vještina;
- Razvijanje suradničkih odnosa između škola i razmjena najuspješnije prakse;
- Suradnja škole s roditeljima i lokalnom zajednicom;
- Razvoj i upravljanje projektima.

Za ostala područja odgovorni su poslodavci, odnosno odgojno-obrazovne ustanove i pojedinci. Oni osiguravaju i sredstva za financiranje tog dodatnog profesionalnog usavršavanja. Uvest će se i licenca za nastavničko zanimanje koja će se obnavljati. Glavni uvjet za produžavanje licence, osim uspjeha u tekućem radu, bit će i uključenost pojedinaca u sustav profesionalnog usavršavanja i razvoja.

Značajnu ulogu u unapređivanju kvalitete nastave, povezivanju s tržištem rada i unapređenju nastavničke profesije, te procesu licenciranja i relicenciranja imat će i profesionalna udruženja nastavnika.

Proces reforme obrazovanja neminovno će rezultirati pojavom tehnološkog viška nastavnika. Jedan od mogućih načina zbrinjavanja je osnivanje specijalnih fondova i promjena postojeće zakonske regulative u oblasti rada (smanjivanje norme sati proporcionalno godinama staža, dokup staža, prekvalifikacija i doškolovanje, i dr.)

Važnu ulogu u navedenim procesima trebaju imati sindikati nastavnika.

Za ovakav sustav profesionalnog razvoja prosvjetnih radnika, neophodno je osigurati održiv sustav financiranja koji će se bazirati na jednakosti i kvaliteti.

4.6. Koordinacija javne uprave u sektoru obrazovanja

Struktura obrazovnog sustava je institucionalno fragmentirana, vertikalno i horizontalno. Ta rascjepkanost usložnjava proces neophodne koordinacije javne uprave u sektoru obrazovanja.

Ključne funkcije obrazovnog menadžmenta (obrazovna politika i planiranje, podrška i razvoj obrazovanja, kontrola i evaluacija) nisu jasno razdvojene. Potrebno je eliminirati preklapanja nekih funkcija, a neke od postojećih trebaju biti racionalizirane i modernizirane. Također, nema efikasnog vršenja funkcija koje se odnose na međunarodnu suradnju i EU integracije.

U cilju osiguranja neophodne koherentnosti obrazovnog sustava, njegove veće transparentnosti, mjerljivosti i prepoznatljivosti u međunarodnim relacijama, neophodno je s dosadašnje dobrovoljne koordinacije preći na učinkovitiju i konzistentniju koordinaciju, naročito u domenu obrazovne politike i EU integracije.

Polazeći od ustavnih i zakonskih odgovornosti za obrazovanje i koristeći se postojećim institucijama, moguće je osnažiti proces koordinacije javne uprave u sektoru obrazovanja jasnijim definiranjem njenih funkcija i razvojem kapaciteta na svim nivoima, te uvođenjem nekih novih funkcija i institucija i tijela, kao mehanizama i struktura za podršku upravljanju, planiranju, praćenju i razvoju obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini.

Ključni preduvjet za uspješnu koordinaciju obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini su:

- Razvoj institucija na svim nivoima odlučivanja, u cilju učinkovitog vršenja njihovih funkcija, naročito na planu razvoja cjelokupnog BiH obrazovnog sektora, njegovog približavanja i uključivanja u EU integracijske procese i sudjelovanja u različitim oblicima međunarodne suradnje;
- Planiranje i donošenje odluka na osnovi relevantnih pokazatelja, koji omogućuju objektivnan uvid i procjenu stanja svih nivoa obrazovnog sustava, potreba tržišta rada, potreba obrazovanja i obuke, međunarodnih trendova u razvoju obrazovanja i ostalih aspekata obrazovnog sustava;
- Razvoj ljudskih resursa i drugih kapaciteta u obrazovnom sektoru, sa ciljem moderniziranja i podizanja kvalitete obrazovanja i pružanja stručne i druge podrške njegovom daljem razvoju.

4.6.1. Novouspostavljena tijela u strukturama za koordiniranje obrazovnog sektora

KONFERENCIJA MINISTARA OBRAZOVANJA U BOSNI I HERCEGOVINI

Neophodno je uspostaviti Konferenciju ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini kao stalno i najviše savjetodavno tijelo uspostavljenim strukturama za koordiniranje obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini, koju će sačinjavati ministar civilnih poslova Bosne i Hercegovine, entitetski ministri obrazovanja, županijski ministri obrazovanja i šef Odjela za obrazovanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

Glavni zadaci Konferencije ministara obrazovanja su da zauzima stavove, daje savjete i preporuke za usklađivanje: obrazovnih politika i strateških planova razvoja obrazovanja;

obrazovnog zakonodavstva; aktivnosti na definiranju, implementiranju, praćenju i razvoju obrazovnih standarda i njihovoj harmonizaciji s europskim i međunarodnim standardima; strategija i planova aktivnosti na međunarodnom planu (za integraciju BiH obrazovanja u EU, regionalnu suradnju i suradnju na širem međunarodnom planu) i dr.

Stručnu i administrativno-tehničku podršku radu Konferencije pružat će Sektor za obrazovanje u Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine.

VIJEĆA ZA OBRAZOVANJE U BOSNI I HERCEGOVINI

U skladu s napretkom obrazovne reforme u Bosni i Hercegovini a u cilju otvaranja obrazovanja prema javnosti, na nivou države formirat će se posebna savjetodavna vijeća za obrazovanje, za odgovarajuće nivoe odnosno tipove obrazovanja. Slijedom praksi i iskustava europskih zemalja, ova vijeća će služiti kao široka savjetodavna platforma za obrazovne autoritete u realiziranju pokrenutih obrazovnih reformi i u komunikaciji s javnošću na svim nivoima obrazovnog sustava.

Administrativno-tehničku podršku radu vijeća će pružati Sektor obrazovanja u Ministarstvu civilnih poslova Bosne i Hercegovine.

REKTORSKI ZBOR BOSNE I HERCEGOVINE

Uspostavljanjem Rektorskog zbora Bosne i Hercegovine, koju će sačinjavati rektori licenciranih i akreditiranih sveučilišta, osigurat će se reprezentativno i savjetodavno tijelo za zastupanje zajedničkih interesa svih sveučilišta u Bosni i Hercegovini i za provođenje reforme visokog obrazovanja.

4.6.2. Ključne institucije

MINISTARSTVO CIVILNIH POSLOVA – SEKTOR ZA OBRAZOVANJE

Potrebno je da Sektor za obrazovanje u Ministarstvu civilnih poslova bude spreman i da ima odgovarajuće kapacitete djelovanja za ostvarivanje funkcija koje se odnose na koordinaciju aktivnosti za realiziranje dogovorenih politika djelovanja u obrazovnom sektoru:

- 1) **Koordinaciju aktivnosti obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini na:** razvoju i usklađivanju obrazovnih politika i strateškog razvoja obrazovanja; harmonizaciji obrazovnog zakonodavstva; definiranju i praćenju implementacije obrazovnih standarda; ekonomsko-financijskim aspektima obrazovnog sustava i dr.
- 2) **Koordinaciju aktivnosti na planu europskih integracija i međunarodne suradnje u oblasti obrazovanja:** realiziranja međunarodnih obveza; definiranja politike djelovanja na planu europskih integracija i međunarodne suradnje; promocije i osiguranja sudjelovanja u europskim i drugim međunarodnim programima pomoći za razvoj obrazovanja i njihove implementacije i dr.;
- 3) **Obrazovne indikatore i statistiku:** uspostavljanje relevantnih baza podataka u oblasti obrazovanja na nivou Bosne i Hercegovine sukladno s EUROSTAT-om i izvještavanje o obrazovnim indikatorima i obrazovnoj statistici za sustavno vrednovanje BiH obrazovanja

U tom smislu, uloga i zadaci Sektora za obrazovanje bili bi dvostruki:

1. da izvršava funkcije na državnom nivou koje se tiču koordiniranja aktivnosti obrazovnog sektora u Bosni i Hercegovini i međunarodnoj suradnji i
2. da surađuje i pruža stručnu i drugu pomoć nadležnim obrazovnim vlastima, naročito u:

- planiranju razvoja obrazovanja;
- sudjelovanju u međunarodnim aktivnostima;
- apliciranju za programe pomoći Europske unije i drugih međunarodnih programa pomoći;
- praćenju i izvještavanju o rezultatima razvojnih projekata;
- izvještavanju o rezultatima usporedivosti BiH obrazovanja u međunarodnim studijama i statistikama;
- obrazovnoj statistici i analizi obrazovanja.

Ministarstvo civilnih poslova - Sektor za obrazovanje ostvarivati će neophodnu međusektorsku i međuinstitucionalnu suradnju o pitanjima obrazovanja na nivou Bosne i Hercegovine.

MINISTARSTVO PROSVJETE I KULTURE REPUBLIKE SRPSKE

Ministarstvo treba da koncentrira svoje poslove i zadatke na razvoj politike djelovanja, strateško planiranje i planiranje zasnovano na evidenciji, izradu legislative, financiranje obrazovanja i opća administrativna pitanja.

U cilju jačanja odgovornosti nižih nivoa odlučivanja za osiguranje i kvalitetu obrazovanja, neophodno je izvršiti preraspodjelu ili prijenos nekih funkcija u obrazovnoj administraciji i planiranju na regionalni/općinski, odnosno školski nivo.

FEDERALNO MINISTARSTVO OBRAZOVANJA I NAUKE

Ministarstvo treba da redefinira postojeće koordinirajuće i savjetodavne funkcije sukladno predviđenim procedurama za koordiniranje obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini i promjenama koje se dešavaju na županijskom nivou. U tom smislu, kao ključne, prepoznaju se uloga i funkcije ovog ministarstva na planu dogovaranja i osiguranja efikasnog koordiniranja aktivnosti obrazovnog sektora u Federaciji Bosne i Hercegovine, te pružanja stručne i druge potpore županijama za uspješno implementiranje politika djelovanja dogovorenih na nivou Bosne i Hercegovine.

ODJEL ZA OBRAZOVANJE BRČKO DISTRIKTA BIH

U cilju daljeg razvoja obrazovnog sustava, Odjel za obrazovanje Brčko Distrikta treba biti naročito fokusirano na puno uključivanje u proces koordinacije obrazovnog sustava na nivou Bosne i Hercegovine, kao i delegiranje nekih funkcija u obrazovnoj administraciji i planiranju na lokalni – školski nivo.

ŽUPANIJSKA MINISTARSTVA

Razvoj politika djelovanja, strateško planiranje i planiranje zasnovano na evidenciji, izrada legislative, financiranje obrazovanja i opća administrativna pitanja, su glavna pitanja na koje županijska ministarstva trebaju biti koncentrirana.

Efikasno bavljenje ministarstava gore navedenim pitanjima zahtjeva, također, delegiranje određenih poslova i zadataka na općinski, odnosno školski nivo.

4.7. Osiguranje kvalitete. Podrška razvoju obrazovanja.

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO, OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Za obavljanje stručnih poslova iz oblasti obrazovanja, koji se tiču uspostavljanja standarda znanja, ocjenjivanja postignutih rezultata i razvoja zajedničkog jezgra nastavnih planova i programa u predškolskom odgoju i obrazovanju, osnovnom, srednjem općem i strukovnom obrazovanju i obuci, kao i obrazovanju i obuci odraslih, na nivou Bosne i Hercegovine osnovat će se Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje.

Agencija bi, između ostalog, bila nadležna za:

- Razvoj standarda u ocjenjivanju;
- Razvoj standarda postignuća u obrazovanju;
- Koordinaciju implementacije, praćenja i evaluacije sadržaja zajedničkog jezgra u okvirnim nastavnim planovima i programima;
- Razvoj zajedničkog jezgra, uključujući principe, ciljeve, ishode učenja i poželjne pristupe i postupke u odgojno-obrazovnom procesu od zajedničkog interesa učenika, u okvirnim nastavnim planovima i programima;
- Izvještavanje o stanju obrazovanja u Bosni i Hercegovini;
- Sudjelovanje u međunarodnim razvojnim projektima i istraživanjima u obrazovanju (TIMSS, PISA i dr.);

Agencija će poslove iz svoje nadležnosti obavljati samostalno i u suradnji s drugim institucijama u oblasti obrazovanja.

PEDAGOŠKI ZAVODI

Pedagoški zavodi nastavljaju funkcionirati kao stručne ustanove, s tendencijom da ponovo prerastu u samostalne institucije, izdvojene iz administrativne strukture ministarstava obrazovanja. Pedagoški zavodi obavljaju sljedeće funkcije:

- Razvoj nastavnih planova i programa;
- Profesionalno usavršavanje nastavnika, suradnika i menadžmenta odgojno-obrazovnih ustanova;
- Savjetodavne usluge za razvoj obrazovanja i poboljšanje odgojno obrazovnog procesa u školama;
- Potpora školama za implementiranje obrazovnih standarda i nastavnih planova i programa;
- Organiziranje i provođenje ocjenjivanja u suradnji s Agencijom i školama;
- Istraživačke i razvojne projektne aktivnosti u obrazovanju i dr.

Tradicionalni pristup stručno-pedagoškom nadzoru neophodno je napustiti i nadzor postepeno usmjeravati i razvijati prema unutarnjem i vanjskom vrednovanju odgojno-obrazovnih ustanova i odgovornosti nastavnika za kvalitetan odgojno-obrazovni proces.

U cilju povećanja funkcionalnosti i kvalitete podrške razvoju predškolskih i školskih ustanova, odgojno-obrazovnog procesa i ljudskih resursa, poželjno bi bilo da se pedagoški zavodi specijaliziraju u dogovorenim stručnim oblastima i šire djeluju, te sudjeluju u razvoju i implementiranju relevantnih projekata.

S druge strane, u cilju osiguranja kvalitete unutar lanca obrazovnih usluga neophodno je ostvariti održivo umrežavanje aktivnosti Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, pedagoških zavoda i drugih suradničkih institucija.

AGENCIJA ZA RAZVOJ VISOKOG OBRAZOVANJA I OSIGURANJE KVALITETE

Radi uvođenja kriterija i standarda Europskog prostora visokog obrazovanja sukladno Bolonjskom procesu, ustanoviti će se Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete.

Agencija bi, između ostalog, bila nadležna za:

- Utvrđivanje kriterija za akreditaciju visokoškolskih ustanova i donošenje normi minimalnih standarda u oblasti visokog obrazovanja, te za ocjenu usklađenosti rješenja o akreditaciji s utvrđenim kriterijima i normama;
- Davanje preporuka o kriterijima i standardima za osnivanje i zatvaranje visokoškolskih ustanova, te za prestrukturiranje studijskih programa, kao i za licenciranje visokoškolskih ustanova i studijskih programa;
- Vođenje državnog registra akreditiranih visokoškolskih ustanova;
- Utvrđivanje standarda kvalitete, analizu kvalitete i davanje preporuka za otklanjanje nedostataka kvalitete studija i visokoškolskih ustanova;
- Utvrđivanje formata i općeg sadržaja diplome i dodatka diplomi;
- Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim organizacijama za kvalitetu u visokom obrazovanju.

CENTAR ZA INFORMIRANJE I PRIZNAVANJE DOKUMENATA

Centar bi bio nadležan za informiranje i poslove priznavanja dokumenata u oblasti visokog obrazovanja u okviru Konvencije o priznavanju diploma u visokom obrazovanju (Lisabonska konvencija) i bio bi dio međunarodne mreže centara za informiranje (ENIC/NARIC).

4.8. Inspekcija u obrazovanju

Sukladno praksama u svijetu, inspekcija u obrazovanju bi trebala imati ključnu ulogu u osiguranju jednakosti i pravičnosti u obrazovanju, kroz integralni pristup evaluaciji odgojno obrazovnih ustanova, zasnovanoj na rezultatima interne evaluacije i indikatorima koji se odnose na:

- Postojanje uvjeta za vršenje djelatnosti obrazovnih ustanova;
- Realizacije odgojno-obrazovnog procesa;
- Ispunjenosti uvjeta za izbor nastavnika, suradnika i odgajatelja, njihovo stručno usavršavanje i polaganje stručnih ispita;
- Upravljanje i rukovođenje odgojno-obrazovnim ustanovama;
- Realiziranje nastavnih planova i programa i propisanih standarda i normativa kojima se uređuje odgojno-obrazovna djelatnost;
- Realiziranje vannastavnih aktivnosti;
- Realiziranje eksperimentalnih programa;
- Provođenje upisa u odgojno-obrazovne ustanove;
- Pedagoške evidencije, dokumentacije i školske javne isprave;
- Praćenje odgojno-obrazovnog procesa za vrijeme štrajka nastavnika.

U tom cilju, potrebno je osigurati sve neophodne pretpostavke za samostalan i neovisan rad službe prosvjetne inspekcije u budućnosti, uključujući i dogovorene i usuglašene kriterije i

standarde na nivou Bosne i Hercegovine za vršenje inspeksijskog nadzora, te usklađivanje i inoviranje propisa o prosvjetnoj inspekciji.

4.9. Istraživanja u obrazovanju

Stjecajem okolnosti, istraživanja u obrazovanju trenutno su skoro zanemarena. Tome treba dodati i činjenicu da se ne provodi sustavno praćenje, evaluacija i koordiniranja programa/projekata koje se provodi u svrhu razvoja obrazovanja.

Zato je potrebno :

- *Reafirmirati sva istraživanja u obrazovanju*
- *Kreirati izvore i mehanizme za podršku istraživanju i uvođenju inovacija u odgojno obrazovni proces*
- *Pojačati povezanost sa znanstvenim sektorom koji bi financirao istraživanja od posebnog interesa za obrazovni sektor.*

4.10. Statistika i indikatori u obrazovanju

Nedostatak statističkih podataka i odgovarajućih indikatora o obrazovanju u Bosni i Hercegovini predstavlja glavnu zapreku za postavljanje konkretnih ciljeva razvoja obrazovanja i njegovo praćenje. Kratkoročni cilj je objediniti postojeće statističke podatke proizvedene u institucijama za statistiku Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. Obrazovne vlasti će, u suradnji sa zavodima za statistiku u Republici Srpskoj i Federaciji Bosne i Hercegovine, razvijati statistiku obrazovanja u Bosni i Hercegovini sukladno procedurama i zahtjevima EUROSTAT-a. Također, potreba za statističkim pokazateljima mora se zasnivati na razvojnim ciljevima naznačenim u ovom strateškom dokumentu.

Kroz projekt, realiziran sredstvima kredita Svjetske banke započeto je uvođenje EMIS-a (Education management information system), ali ovaj sustav nije u potpunosti zaživio na cijelom prostoru BiH.

Zato je neophodno prije svega koordinirati dalji razvoj statistike uzimajući u obzir donekle uspostavljenu infrastrukturu kroz EMIS. U procesu tog koordiniranja glavne smjernice trebaju biti sukladne metodologijama i indikatorima EUROSTAT-a. Stručnjaci u institucijama za statistiku pomagat će razvoj EMIS-a kako bi se definirali osnovni podaci koje škole proizvode sukladno međunarodnim definicijama.

Kako je sljedeći popis stanovništva u Bosni i Hercegovini planiran prema preporukama EUROSTAT-a za ciklus 2011.godine, statistika će morati uraditi procjene broja djece i mladih u različitim starosnim grupama kako bi se dobila potrebna osnova za planiranje obrazovanja i školskih mreža.

4.11. Financiranje obrazovanja

Postoji velika potreba da se poveća financijsko sudjelovanje za određene namjene u obrazovanju i poboljša kvalitetu obrazovanja sukladno zahtjevima strateškog razvoja obrazovanja. U uvjetima postojeće školske mreže i drugih struktura u obrazovanju i ozbiljnog smanjenja starosnih grupacija školske djece i omladine, treba planirati učinkovitiju školsku

mrežu, te razviti metode i poticaje za realokaciju ostvarenih ušteda po navedenoj osnovi u druge namjene, sukladno zahtjevima za stalnim poboljšanjem kvalitete u obrazovnom sektoru. U suprotnom će postojeće stanje proizvesti veoma neefikasnu školsku mrežu, manje razrede i povećanje troškova po učeniku.

Na osnovi principa funkcionalne decentralizacije javne potrošnje i raznovrsnog korištenja postojećih i planiranih resursa financiranja sektora obrazovanja u Bosni i Hercegovini, postoji potreba u Republici Srpskoj, županijama u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine za jačanjem planiranja i mjera za:

- Ponovnu raspodjelu ostvarenih ušteda po bilo kojoj osnovi i potrošnju za stalno poboljšanje kvalitete u sektoru obrazovanja
- Uspostavljanje mjerila i standarda za praćenje i nagrađivanje menadžmenta, nastavnika i drugog kadra u odgojno- obrazovnim institucijama (sveučilištima, školama i dr.) kako bi se korištenje njihovih proračuna učinilo učinkovitim i uspješnim, te kako bi se ponovno raspodijelila potrošnja u cilju unapređenja kvalitete obrazovanja i obuke;
- Promjenu strukture kadra u obrazovnoj administraciji sukladno ključnim funkcijama i neophodnom stručnosti.

Glavne smjernice u planiranju i mjerama za ponovnu raspodjelu resursa i potrošnje su sljedeće:

- Planiranje zasnovano na evidenciji i optimiziranju mreže školskih i obrazovnih institucija kako bi se postigli bolji rezultati i u obrazovnom i u ekonomskom smislu;
- Decentralizacija procesa odlučivanja o proračunskim stavkama na školski nivo, kako bi se školskoj upravi pružila mogućnost ponovne raspodjele proračuna sukladno modernim potrebama škole;
- Proračunska procedura bi trebala pružati beneficije obrazovnim vlastima (administraciji) i školskoj upravi (školama) iz sredstava koja su ušteđena po nekim proračunskim stavkama, a koja bi se mogla koristiti za urgentnije svrhe. Poticaji za ponovnu raspodjelu i štednju su preduvjet za učinkovito planiranje i učinkovitije korištenje resursa u sektoru obrazovanja.
- Financiranje škola se može unaprijediti povećavanjem vlastitih prihoda škola i sveučilišta. Treba na cijelom području Bosne i Hercegovine uspostaviti takve poticaje u okviru trezorskog sustava kako bi školske uprave bile motivirane za stvaranje vlastitih prihoda za škole. Glavni poticaj bi bio dopustiti školskim upravama da, sukladno planiranim proračunom i zajedničkom odlukom unutar škola, koriste prihode za unapređenje uvjeta rada i poboljšanje kvalitete nastave, npr. klime za učenje, knjižnice, te obuke nastavnika na radnom mjestu. Vlastiti prihodi bi bili uključeni u ukupna sredstva/proračun škole i podlijegali bi reviziji.
- Srednjoročno gledajući, financiranje obrazovanja po učeniku odnosno studentu bi trebalo biti konačno rješenje za ekonomsko planiranje, utvrđivanje transparentnog i ravnopravnijeg proračuna škola i drugih odgojno-obrazovnih ustanova.

4.12. Međunarodna suradnja i EU integracija. Koordinacija donatorskih sredstava

Imajući u vidu organizacijsku strukturu obrazovanja u Bosni i Hercegovini, u ovom trenutku ne postoji sustavni pristup međunarodnoj suradnji u oblasti obrazovanja. Kako je integriranje u EU glavni prioritet Bosne i Hercegovine, organizirane aktivnosti u tom smjeru u obrazovanju postaju urgentne potrebe.

S druge strane, sektor obrazovanja je izuzetno atraktivan za strane donatore koji pomažu reformske procese. Međutim, ni na jednom nivou odlučivanja ne postoji sustavna evidencija potreba za donatorskim intervencijama u BiH obrazovnom sektoru, a također ni koordiniran pristup donatorima od strane obrazovnih vlasti u Bosni i Hercegovini. Nepostojanje evidencije

potreba, kao ni relevantne baze podataka o već implementiranim programima i projektima međunarodne pomoći i njihovih rezultata, umnogome otežavaju pripremu novih projekata i apliciranje za programe EU i međunarodne zajednice za dalju podršku procesu obrazovne reforme u Bosni i Hercegovini.

U uspostavljanju sustava koordinacije međunarodne suradnje i donatorskih sredstava u BiH obrazovanju koristiti će se iskustva zemalja u regiji koje su već uspostavile svoje sustave. U tom smislu, prvi korak je uspostavljanje baze podataka o donacijama i međunarodnoj suradnji u obrazovnom sektoru Bosne i Hercegovine, koja će se redovito održavati i ažurirati kako bi se osiguralo institucionalno pamćenje na svim nivoima obrazovne administracije. U prikupljanje i razmjenu relevantnih podataka biti će uključeni svi nivoi obrazovnih vlasti, kao i odgojno-obrazovne institucije. Objedinjavanje podataka će vršiti organizacijska* jedinica Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine. Baza podataka o međunarodnoj suradnji biti će na raspolaganju Direkciji za europske integracije Bosne i Hercegovine i Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine, a pristup korisnim informacijama bit će osigurani školama, općinama, županijama i entitetima i Brčko Distriktu BiH.

Proces EU integracije podrazumijeva dugotrajan put od faze priprema za potpisivanje Sporazuma o stabiliziranju i pridruživanju, apliciranja, popunjavanja upitnika, pregovora, statusa kandidata i članstva.

Na osnovi iskustava zemalja kandidata za članstvo u EU, Bosna i Hercegovina će se morati fokusirati na niz konkretnih aktivnosti u cilju ubrzanja procesa pristupa europskim integracijama. Prioritetni koraci su: formiranje radne grupe sastavljene od stručnjaka iz ključnih institucija koja će raditi na izradi i implementiranju plana aktivnosti BiH obrazovnog sektora za EU integracije i međunarodnu suradnju, te izrada europskog opisa obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini, korištenjem upitnika Europske komisije za sve podnosiocima zahtjeva za članstvo u EU. U tom cilju, organizaciona jedinica Ministarstva civilnih poslova BiH će surađivati s Agencijom za statistiku Bosne i Hercegovini koja je ključna institucija za prikupljanje statističkih podataka. Paralelno s pripremom «europskog» opisa obrazovanja u Bosni i Hercegovini, početak će se i sa harmonizacijom zakonodavstva iz obrazovnog sektora sa odgovarajućim EU direktivama i regulativama. I konačno, u okviru aktivnosti za EU integriranje BiH obrazovnog sektora u EEA (European Education Area), neophodno je graditi potencijal za apsorpciju financijske pomoći od obrazovnih programa zajednice (Community programs). To podrazumijeva uspostavljanje posebnih struktura za sudjelovanje Bosne i Hercegovine u programima Zajednice.

5. PLAN RAZVOJA OBRAZOVANJA U BiH DO 2015. GODINE

Opći ciljevi:

- 1. Prihvatanje ovog dokumenta od strane nadležnih vlasti Bosne i Hercegovine do kraja 2007. godine, kao osnove za reformu obrazovanja u Bosni i Hercegovini u razdoblju od 2007. do 2015. godine;*
- 2. Izrada razvojnih planova obrazovanja na svim nivoima odlučivanja, temeljenih na ovom dokumentu, projekcijama razvoja gospodarstva i planiranog nivoa zapošljavanja, i njihova implementacija, do 2015. godine;*
- 3. Izrada plana optimalne mreže odgojno-obrazovnih ustanova od strane nadležnih obrazovnih vlasti u Bosni i Hercegovini, do kraja 2009. godine;*
- 4. Unaprijeđivanje informatizacije obrazovnog sustava, do 2010.:*

- sve osnovne i srednje škole imaju najmanje jednu informatičku učionicu i slobodni internet pristup;
 - korištenje ICT-a u administriranju i realizaciji visokog obrazovanja;
 - uspostavljanje elektronske baze podataka inspekcije u obrazovanju;
 - funkcionalno redizajniranje i usuglašavanje EMIS-a na nivou BiH, sukladno indikatorima EUROSTAT-a.
5. *Osiguranje jednakopravnosti pristupa i sudjelovanje u obrazovnom procesu, najkasnije do 2010. (sukladno akcionim planovima nadležnih obrazovnih vlasti):*
- uklanjanje neprimjerenih naziva odgojno-obrazovnih ustanova;
 - eliminiranje postojanja «dviije škole pod istim krovom», u dijelovima zemlje u kojima ovaj problem još uvijek nije riješen;
 - dosljedno implementiranje sadržaja zajedničkog jezgra u nastavnim planovima i programima;
 - uklanjanje neprimjerenih sadržaja iz nekih udžbenika povjesti, zemljopisa, materinskog jezika;
 - osiguranje uvjeta da sva djeca u Bosni i Hercegovini budu uključena u sustav obrazovanja;
 - implementiranje usvojenih dokumenata o obrazovnim potrebama djece-povratnika, Roma i pripadnika drugih nacionalnih manjina;
 - osiguranje uvjeta za rad s djecom s posebnim potrebama
 - ukidanje rada u tri smjene u odgojno-obrazovnim ustanovama;
 - povećanje upošljavanja nastavnika povratnika i dr.
6. *Razvijanje različitih sustava evaluacije (interna evaluacija, integralna i eksterna, do 2012.):*
- uspostavljanje prakse interne evaluacije u odgojno-obrazovnim ustanovama (do kraja 2008.);
 - provođenje eksterne evaluacije i ocjenjivanja u osnovnom i srednjem obrazovanju (do 2012.);
 - uključivanje u međunarodne programe za evaluaciju (započeto u 2007.);
 - jačanje uloge prosvjetne inspekcije u integralnom vrednovanju odgojno-obrazovnih ustanova (do 2012.)
7. *Harmonizacija udžbeničke politike, do 2010.*
8. *Integracija BiH obrazovanja u obrazovni prostor Europske unije, do 2015;*

5.1. Predškolski odgoj i obrazovanje

Kako je rani početak sustavnog odgoja i obrazovanja ključni faktor razvoja pojedinca i brige društva, neophodna je brza revitalizacija i razvoj ovog segmenta obrazovnog sustava, koji prije svega podrazumijeva povećanje obuhvata djece predškolskim odgojem i obrazovanjem i modernizaciju programa odgoja i obrazovanja u ranom djetinjstvu.

Cilj predškolskog odgoja i obrazovanja kao integralnog dijela cjelokupnog sustava odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini je osigurati optimalne i jednake uvjete da svako dijete od rođenja do polaska u školu razvija i ostvaruje sve svoje intelektualne i tjelesne sposobnosti.

Sukladno Strateškim pravcima razvoja predškolskog odgoja i obrazovanja u BiH, neophodno je:

- Osigurati kadrovske, prostorne i materijalne uvjete za uključivanje djece u sve programe predškolskog odgoja i obrazovanja, a obavezno u program pripreme za polazak u školu;
- Modernizirati programe i provoditi stalno stručno usavršavanje odgajatelja;
- Posebnu pozornost posvetiti većem uključivanju djece iz socijalno i ekonomski ugroženih obitelji, kao i djece s posebnim potrebama;
- Osigurati ključnu uloga općine u tehničkoj organizaciji predškolskog odgoja i obrazovanja;

- Osigurati povezanost predškolske ustanove i osnovne škole.

Kako je predškolski odgoj i obrazovanje obavezno za svu djecu u godini pred polazak u osnovnu školu, u mjestima u kojima nisu otvorene javne predškolske ustanove (ili su nedovoljnog kapaciteta), programi pripreme mogu se realizirati i u osnovnoj školi, uz obavezno uključivanje i odgajatelja u rad s tom djecom.

Kratkoročni ciljevi:

- *Provodi se proces implementiranja Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini;*
- *Pripremljen plan proširenja predškolskog odgoja i obrazovanja*

Srednjoročni ciljevi:

- *Razvijena zajednička jezgra programa predškolskog odgoja i obrazovanja;*
- *Povećan upis u predškolske ustanove na 20% populacije, a broj upisanih u programe pripreme za polazak u školu na 40% populacije;*

Dugoročni ciljevi:

- *Povećan broj upisanih u predškolske ustanove na 50% populacije, a broj upisanih u programe pripreme za polazak u školu na 100%;*
- *Svi ravnatelji predškolskih ustanova imaju završen minimalni stupanj osposobljenosti/kvalifikacija za rukovođenje odgojno-obrazovnom ustanovom*

5.2. Obavezno obrazovanje

U procesu reforme osnovnog obrazovanja postignut je značajan napredak: nastavni planovi i programi se rasterećuju od nepotrebnih sadržaja, sve je više u primjeni poučavanje usmjereno na dijete, jača suradnja škole i lokalne zajednice i td.

Cilj je dalje moderniziranje i podizanje kvalitete obaveznog obrazovanja koje će omogućiti optimalni razvoj svakog pojedinca, završavanje obaveznog obrazovanja u devetogodišnjem trajanju, kao i nastavak školovanja.

Kratkoročni ciljevi:

- *Provedena evaluacija primjene devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja i okvirnog nastavnog plana i programa;*
- *Pripremljen plan aktivnosti za smanjenje prekida i napuštanja obaveznog osnovnog školovanja;*
- *Uvedeno eksterno vrednovanje u svim osnovnim školama*

Srednjoročni ciljevi:

- *Implementirano obavezno devetogodišnje obrazovanje u svim dijelovima Bosne i Hercegovine;*
- *Razvijeni nastavni planovi i programi za sve razrede/predmete devetogodišnjeg obaveznog obrazovanja;*
- *Usvojeni pedagoški standardi i normativi;*
- *Smanjena stopa prekida školovanja na 7,5%.*

Dugoročni ciljevi:

- *Povećan upis i završavanje obaveznog obrazovanja na 100%;*
- *Svi učenici u nižim razredima osnovne škole uče jedan strani jezik, najkasnije od trećeg razreda, a u višim razredima i drugi strani jezik, najkasnije od sedmog razreda;*
- *Svi ravnatelji osnovnih škola imaju završen minimalni stupanj osposobljenosti za rukovođenje odgojno-obrazovnom ustanovom.*

5.3. Obrazovanje djece i mladih s posebnim potrebama

Obrazovanje djece s posebnim potrebama provodi su skladno okvirnim zakonima u oblasti obrazovanja u Bosni i Hercegovini, uz uvažavanje principa inkluzivnosti u obrazovanju.

5.3.1. Obrazovanje djece s poteškoćama

Zavisno od stupnja mentalnog funkcioniranja i potreba za posebnim pristupom, djeca i mladi ljudi s problemima i poteškoćama u razvoju i učenju obrazuju se u redovnim predškolskim ustanovama i školama, u posebnim odgojno-obrazovnim i rehabilitacijskim centrima, s produženim stručnim tretmanom ili u prilagođenim oblicima dostupnim djetetu u bolnici, u kući i dr. Uključivanje u redovnu školu može biti potpuno ili djelomično.

Kratkoročni ciljevi:

- *Postignut dogovor o zajedničkim principima i kriterijima za osnivanje i financiranje specijalnih odgojno-obrazovnih ustanova;*
- *Uspostavljen odgovarajući sustav prepoznavanja i identifikacije djece s posebnim potrebama kako bi se osigurala dosljedna primjena suvremenih principa obrazovanja te djec (inkluzija, ekskluzija, kombinirajući pristup);*
- *Osigurana odgovarajuća podrška nastavnicima i odgajateljima za rad s djecom s posebnim potrebama (osnivanje odgovarajućih centara, mobilnih stručnih timova i dr.);*
- *Razvijeni okvirni programski sadržaji skladno posebnim potrebama djece i na temelju njih individualno prilagođeni programi, programi produženog stručnog tretmana, programi radionica za okupacioni rad i dr.*

Srednjoročni ciljevi:

- *Usvojeni dodatni pravni, pedagoški i drugi akti neophodni za puno implementiranje prava na obrazovanje djece i mladih s posebnim potrebama;*
- *Razvijeni programi obuke nastavnika i odgajatelja u okviru inicijalnog obrazovanja i stalnog profesionalnog usavršavanja za rad s djecom s posebnim potrebama;*
- *Osigurani neophodni uvjeti za nesmetan pristup i kretanje u odgojno-obrazovnim ustanovama djeci s fizičkim onesposobljenjima;*
- *Razvijeni programi angažiranja roditelja i volontera u radu s djecom s posebnim potrebama*

Dugoročni ciljevi:

- *Svi nastavnici završili obuku iz individualizacije i inkluzije u obrazovanju;*
- *Omogućeno permanentno obrazovanje djece i mladih s poteškoćama u razvoju.*

5.3.2. Podrška razvoju nadarene djece i mladih talenata

O nadarenim i talentima malo razmišljamo u kontekstu njihovih obrazovnih potreba i razvoja. Nezainteresiranost za iznimno sposobne i kreativne mlade ljude jedan je od vjerojatnih faktora njihovog učestalog napuštanja zemlje.

Polazeći od toga da svako dijete ima pravo na obrazovanje sukladno svojim potencijalima i da su nadarena djeca i mladi talenti ključni faktor obnove i razvoja naše zemlje, neophodno je uspostaviti i razvijati sustavna brigu o njima, u okviru redovne nastave, vannastavnog i izvanškolskom radu i u profesionalnoj i znanstvenoj karijeri.

Kratkoročni cilj:

- *Raspisan javni natječaj za projekte podrške razvoju nadarenim učenicima i mladim talentima*

Srednjoročni ciljevi:

- *Razvijeni programi obuke nastavnika i odgajatelja za rad s nadarenom djecom i mladim talentima u okviru njihovog inicijalnog obrazovanja i stalnog profesionalnog usavršavanja;*
- *Podržano formiranje centara za stručnu pomoć nadarenoj djeci, njihovim roditeljima i nastavnicima;*
- *Podržan razvoj okvirnih i individualno prilagođenih programa za rad s nadarenom djecom i mladim talentima;*
- *Osigurane stipendije za školovanje mladih talenata i financijsku pomoć za sudjelovanje u relevantnim programima razvoja i aktivnostima*

Dugoročni ciljevi:

- *Osigurani uvjeti za uključivanje u relevantne međunarodne programe/ projekte;*
- *Osnovani istraživački centri-mreže centara za podršku razvoja nadarene djece i mladih talenata*

5.4. Srednjoškolsko obrazovanje

Srednjoškolski sustav obrazovanja uključuje programe gimnazija, umjetničkih i religijskih škola, četverogodišnjih strukovnih škola (tehničkih, ekonomskih, zdravstvenih i dr.), trogodišnjih strukovnih škola, te programe osposobljavanja i usavršavanja odraslih.

Promjene u regionalnim demografskim kretanjima, kao i ekonomski i društveni zahtjevi nameću potrebu ustanovljavanja školskih mreža i brige da ta mreža bude što racionalnija.

Kratkoročni cilj:

- *Pripremljen i usvojen plan upisa u gimnazije, u trogodišnje i četverogodišnje srednje strukovne škole do početke školske 2008./2009.godine i poslije toga svake godine, na osnovi strateških dokumenata razvoja obrazovanja, podataka Agencije za zapošljavanje i planova visokoobrazovnih ustanova za upis studenata*

Srednjoročni ciljevi:

- *Povećan upis u srednje obrazovanje na 85%;*
- *Povećan udio upisa u srednje opće obrazovanje (gimnazije) sa sadašnjih 20% na 30%;*
- *Povećan udio četverogodišnjeg stručnog obrazovanja sa sadašnjih 30% na 40%*

Dugoročni ciljevi:

- *Povećan upis u srednje obrazovanje na 90%;*
- *Povećan udio upisa u gimnazije i četverogodišnje strukovne škole na 80%;*
- *Osigurane mogućnosti za prelazak učenika iz trogodišnje u četverogodišnju srednju školu;*
- *Svi ravnatelji srednjih škola imaju završen minimalni stupanj kvalifikacija za rukovođenje odgojno-obrazovnom ustanovom;*
- *Uvedena eksterna matura na kraju četverogodišnjeg srednjeg obrazovanja*

5.4.1. Općeobrazovne srednje škole

U postojećim gimnazijama učenici stječu vrlo široka znanja u tri programa: opći, jezični i prirodno-matematički. Praksa je pokazala da je ta vrsta srednje škole dosta dobra osnova za podizanje općeg nivoa obrazovanja stanovništva, za nastavak školovanja na visokoškolskim ustanovama ili uključivanje u programe osposobljavanja za rad.

U cilju poboljšanja kvalitete i funkcionalnosti znanja koje učenici stječu u gimnaziji potrebno je provesti modernizaciju sadržaja učenja i pristupa učenju, ponuditi širi izbor programa, kao i druge tipove općeobrazovnih škola (športska gimnazija, tehnička gimnazija, umjetnička gimnazija i dr.)

Kratkoročni cilj:

- *Sačinjen Nacrt plana za reformu općeobrazovnih srednjih škola*

Srednjoročni cilj:

- *Razvijen novi okvirni nastavni planovi i programi sa izbornim predmetima*

5.4.2. Strukovne škole

Iako se proces reforme strukovnog obrazovanja i obuke u Bosni i Hercegovini provodi još od 1998. godine, tek su napravljeni značajniji koraci u pogledu modernizacije nastavnih planova i programa i racionalizacije broja zanimanja. Usitnjenost stručnih profila i zanimanja znatno poskupljuje troškove srednjeg strukovnog obrazovanja. S druge strane, učenici koji završavaju ove škole ne dobivaju odgovarajuće opće znanje i nisu pripremljeni da se suoče s izazovima koje nosi tržište rada, ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i šire.

Kako je strukovno obrazovanje i obuka ključni generator ekonomskog i društvenog oporavka i daljeg razvoja Bosne i Hercegovine i njene integracije u EU i globalne svjetske procese, proces reforme strukovnog obrazovanja i obuke se nastavlja⁷.

Cilj razvoja strukovnog obrazovanja i obuke je osiguranje sposobne radne snage i podrška inovacijama u proizvodnji.

U fokusu pažnje su⁸:

- Promjena strukovnog obrazovanja kako bi ono postalo manje specijalizirano i više prilagodljivo potrebama polaznika i tržišta rada;

⁷ U tijeku su početne aktivnosti implementiranja novog EU VET III projekta.

⁸ Sukladno Strategiji razvoja strukovnog obrazovanja i obuke u BiH, 2007.-2013. (Vijeće ministara BiH, 2007.)

- Kvalifikacije i programi, promjene nastavnih planova i programa i osuvremenjivanje školskih radionica;
- Stalna modernizacija sadržaja i metoda strukovnog obrazovanja i osposobljavanja;
- Unapređenje stupnja efikasnosti korištenja resursa i kvalitete obrazovanja;
- Osiguranje mogućnosti nastavka obrazovanja nakon završene strukovne škole;
- Razvijanje normativnog okvira, planiranje i upravljanje.

Kratkoročni ciljevi:

- *Usvojen Okvirni zakon o strukovnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini;*
- *Formirano tijelo za koordinaciju i razvoj kvalifikacijskog okvira u Bosni i Hercegovini;*

Srednjoročni ciljevi:

- *Zaključen sporazum na nivou države između glavnih aktera o procedurama za utvrđivanje standarda, zanimanja, razvoja nastavnih planova i programa i kvalifikacija zasnovanih na kompetencijama;*
- *Razvijeni nastavni planovi i programi po modularnoj metodologiji za sva preostala zanimanja iz nove Klasifikacije zanimanja;*
- *Pripremljen i realiziran pilot projekt za eksternu evaluaciju i ocjenjivanje u završnim razredima VET škola za pet grupacija zanimanja;*
- *Započeto formiranje virtualnih i realnih kompanija u svim srednjim strukovnim školama;*
- *Započeto formiranje centara za razvoj karijere u svim strukovnim školama u Bosni i Hercegovini u funkciji profesionalne orijentacije učenika.*

Dugoročni ciljevi:

- *Razvijen okvir za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i obuci;*
- *Razvijen okvir kvalifikacija za cjeloživotno učenje koji odražava principe Europskog okvira kvalifikacija;*
- *Racionalizirana mreža strukovnih škola;*
- *Ostvarena povezanost strukovnog obrazovanja i obuke sa svijetom rada*

5.5. Visokoškolsko obrazovanje

5.5.1. Sveučilišta i visoke škole

Ciljevi razvoja visokoškolskog obrazovanju su:

1. Funkcionalna integracija visokoškolskih ustanova;
2. Uspostavljanje i razvoj sustava praćenja i osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju;
3. Tješnje povezivanje visokog obrazovanja sa znanstveno-istraživačkim radom;
4. Mobilnost studenata i nastavnog osoblja;
5. Uvođenje dodatka diplome;
6. Unapređenje studentskog standarda.

Sukladno Bolonjskom procesom, Lisabonskoj konvenciji i drugim relevantnim međunarodnim dokumentima u oblasti visokog obrazovanja:

1. Razvijat će se sustav lako prepoznatljivih i usporedivih akademskih i stručnih stupnjeva, te dodatka diplomi radi bržeg i lakšeg upošljavanja i međunarodne prepoznatljivosti, kao i priznavanje ranijeg učenja za pristup i ECTS bodove za podršku cjeloživotnom učenju;
2. Razvijat će se jedinstveni sustav tri ciklusa studiranja na sveučilištima radi stjecanja odgovarajućih akademskih zvanja i prvi ciklus studiranja na visokim školama radi stjecanja odgovarajućih stručnih zvanja;
3. Uspostavit će se i razvijati sustav praćenja i osiguranja kvalitete i podržavati europska suradnja u tom polju;
4. Donijet će se okvir kvalifikacija visokog obrazovanja na državnom nivou;
5. Jačanjem kadrovske i informacijske infrastrukture provest će se funkcionalna integracija visokoškolskih ustanova;
6. Zaokružiti će se uvođenje ECTS kao ključnog instrumenta mobilnosti i usporedivosti u visokom obrazovanju;
7. Razvijat će se primjena i korištenje modernih tehnologija u visokom obrazovanju;

Potrebno je da svako sveučilište donese strategiju vlastitog razvoja, koja će se uz uvažavanje prethodnog, fokusirati i na:

- Modernizaciju nastavnih planova i programa i uvođenje novih načina poučavanja i oblika rada;
- Osiguranje moderne infrastrukture i opreme;
- Poticanje diplomiranja u studijskom roku;
- Povezanost nastavnog sa znanstveno-istraživačkim radom na svim nivoima obrazovanja;
- Stalnu obnovu i pomlađivanje nastavnog i naučnog kadra;
- Objektivizaciju ocjenjivanja studenata;
- Povećanje broja visokobrazovanih građana u Bosni i Hercegovini;
- Usklađivanje upisne politike s potrebama tržišta rada

Kratkoročni ciljevi:

- *Provodi se proces implementacije Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini;*
- *Sačinjena studija o razlozima velikog broja prekida školovanja i niskoj stopi završavanja visokog obrazovanja;*
- *Dizajniran i obavezan Dodatak diplome*
- *Ustanovljen magistarski studij sukladno Bolonjskom procesu*
- *Razvijena institucionalna mreža (Institutional contact points) za istraživanje i razvoj na svim visokoobrazovnim institucijama*

Srednjoročni ciljevi:

- *Ustanovljena Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete i uspostavljen sustav osiguranja kvalitete u visokom obrazovanju;*
- *Ustanovljen Centar za informiranje i priznavanje dokumenata i uspostavljen sustav priznavanja stranih visokoobrazovnih diploma;*
- *Implementirana funkcionalna integracija sveučilišta;*
- *Izvršena vanjska evaluacija kvalitete visokoškolskih programa i institucija;*
- *Provedena modularizacija studijskih i nastavnih programa;*
- *U potpunosti implementirana Lisabonska konvencija;*
- *Ustanovljen doktorski studij*

Dugoročni ciljevi:

- *Završen proces uključivanja BiH visokog obrazovanja u Europski prostor visokog obrazovanja i istraživanja, s učinkovitim stopama upisa i završavanja i dovoljnim fondovima za istraživanje i međunarodnu obrazovnu i znanstvenu suradnju i razmjenu;*
- *Povećan upis studenata na 32%.*

5.5.2. Razvoj obrazovanja i profesionalnog usavršavanja odgajatelja i nastavnika

Inicijalno obrazovanje i stalno profesionalno usavršavanje i razvoj odgajatelja i nastavnika ključni su faktor kvalitetnog obrazovanja. Stjecajem okolnosti, do sada je ovaj važan sektor obrazovnog sustava uglavnom ostajao netaknut reformskim promjenama, naročito u domenu inicijalnog obrazovanja i obuke. S toga je neophodno razviti strategiju obrazovanja i profesionalnog razvoja obrazovnog osoblja koja će biti temeljena na međunarodnim standardima sukladno Bolonjskom procesu i principima cjeloživotnog obrazovanja.

Kratkoročni ciljevi:

- *Sačinjena analiza stanja nivoa i vrste obrazovanja i kvalifikacija i profesionalnog razvoja nastavnika i drugog osoblja u odgojno-obrazovnom procesu*
- *Započet razvoj strategije obrazovanja i profesionalnog usavršavanja obrazovnog osoblja⁹;*
- *Provodi se modernizacija programa inicijalnog obrazovanja i obuke nastavnika i odgajatelja;*
- *Ustanovljen magistarski studij, sukladno Bolonjskom procesu*

Srednjoročni ciljevi:

- *Usvojena strategija obrazovanja i profesionalnog razvoja obrazovnog osoblja;*
- *Liberalizirano tržište za obuku nastavnika i utvrđeni uvjeti i standardi za akreditaciju ponuđača/organizatora tih usluga;*
- *Razvijen poseban studijski program za osposobljavanje nastavnika za izvođenje nastave stručnih predmeta u srednjim školama;*
- *Usvojen Plan doobrazovanja nastavnika koji su završili dvogodišnji studij;*
- *Ustanovljen doktorski studij*

Dugoročni ciljevi:

- *Razvijeni programi postdiplomskog studija za šire potrebe obrazovanja;*
- *Uspostavljeni trening centri u okviru nastavničkih fakulteta;*
- *Uvedene i obnavljaju se licence za nastavničko zanimanje*

5.6. Obrazovanje i obuka odraslih

U Bosni i Hercegovini postoji velika razjedinjenost u strukturi obrazovanja odraslih i tek nekoliko ustanova koje se bave stručnim usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem.

⁹ OSCE / UNICEF-ova radna grupa je tijekom 2004. radila na pripremi polaznog materijala za strategiju i operativni plan profesionalnog usavršavanja i razvoja nastavnika

Kako obrazovanje i obuka odraslih u kontekstu cjeloživotnog učenja doprinosi društveno-ekonomskoj revitalizaciji, većoj mogućnosti zapošljavanja i konkurentnosti na tržištu znanja, te povećanoj mobilnosti i profesionalnoj fleksibilnosti pojedinca, potreban je sustavni pristup njegovom razvoju.

Stoga, obrazovanje i osposobljavanje odraslih postaje sastavni dio obrazovnog sustava, temeljen na načelima otvorenosti i dostupnosti svima.

Upravljanje i vođenje sustava u obrazovanju odraslih biti će jednako dostupno na svim nivoima, u svim poljima i područjima u zemlji. Kriteriji i standardi, razvijati će se na državnom nivou. U fokusu pozornosti bit će smanjivanje postotka nepismenog stanovništva i širenje srednjeg obrazovanja odraslih. Prioritetne ciljne skupine su: odrasli bez svršene osnovne škole ili srednje škole, odrasli sa svršenom srednjom školom koja ne odgovara potrebama tržišta rada, osobe sa posebnim potrebama, Romi, povratnici, kao i oni koji žele napredovati u radu i zanimanju, usavršavati poduzetnička i menadžerska znanja i dr. Potrebno je što prije pristupiti izradi kvalifikacijskog okvira koji će biti usporediv s Europskim kvalifikacijskim okvirom.

S obzirom na širinu potreba, neophodno je postojanje različitih obrazovnih institucija i davalaca obrazovnih usluga, uključujući i privatnu inicijativu, te ponuda raznovrsnih programa.

Kratkoročni ciljevi:

- *Uspostavljen registar postojećih obrazovnih institucija/davatelja obrazovnih usluga u području obrazovanja i obuke odraslih;*

Srednjoročni ciljevi:

- *Usvojen Okvirni zakon o obrazovanju odraslih u Bosni i Hercegovini;*
- *Razvijeni standardi i procedure za certificiranje institucija obrazovanja i obuke odraslih;*
- *Razvijeni modeli obrazovanja i obuke odraslih i evaluacije ponuđenih programa;*
- *Usvojena Strategija opismenjivanja u Bosni i Hercegovini*

Dugoročni ciljevi:

- *Razvijen kvalifikacijski okvir za obrazovanje odraslih;*
- *Uspostavljena mreža institucija i centara za obrazovanje, informiranje i savjetovanje odraslih;*
- *Smanjena nepismenost sa sadašnjih 5% na 2%;*

5.7. Razvoj upravljanja, rukovođenja i vođenja u obrazovanju. Razvoj institucionalne strukture upravljanja i koordiniranja u obrazovanju

Obrazovni menadžment

Srednjoročni cilj:

- *Usvojena Strategija razvoja obrazovnog menadžmenta u Bosni i Hercegovini*

Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini

Kratkoročni cilj:

- *Konferencija ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini uspostavljena i u punoj funkciji.*

Vijeća za obrazovanje u Bosni i Hercegovini

Kratkoročni cilj:

- *Vijeće za opće obrazovanje u Bosni i Hercegovini uspostavljeno i u punoj funkciji.*

Srednjoročni cilj:

- *Vijeće za strukovno obrazovanje i obuku u Bosni i Hercegovini uspostavljeno i u punoj funkciji.*
- *Stalno savjetodavno tijelo u oblasti visokog obrazovanja u Bosni i Hercegovini uspostavljeno i u punoj funkciji.*

Rektorski zbor Bosne i Hercegovine

Kratkoročni cilj:

- *Rektorski zbor Bosne i Hercegovine uspostavljen i u punoj funkciji.*

Ministarstvo civilnih poslova – Sektor za obrazovanje

Kratkoročni ciljevi:

- *Precizirane i jasno opisane funkcije Sektora;*
- *Inovirani normativni akti o unutarnjoj organizaciji i sistematizaciji poslova i zadataka u Sektoru;*
- *Usvojen plan za angažiranje novih službenika;*
- *Definirane administrativne procedure za suradnju i koordiniranje između Sektora za obrazovanje u Ministarstvu civilnih poslova, svih obrazovnih vlasti u Bosni i Hercegovini i drugih relevantnih organa i institucija u oblasti obrazovanja, kao i procedure za koordiniranje i suradnju na međunarodnom planu;*
- *Definirane procedure o načinima i linijama izvještavanja kroz sve nivoe obrazovnog sustava;*
- *Definirane smjernice za prikupljanje podataka sukladno s EUROSTAT-om;*
- *Definirane procedure za pružanje stručne, administrativno-tehničke i druge podrške radu Konferencije ministara obrazovanja, vijeća za obrazovanje, kao i drugih tijela uspostavljenih na nivou Bosne i Hercegovine.*

Srednjoročni ciljevi:

- *Povećan broj zaposlenih u Sektoru za obrazovanje;*
- *Uspostavljene sve funkcije neophodne za koordiniranje obrazovnog sustava u Bosni i Hercegovini i za praćenje implementiranja dokumenta strateškog razvoja obrazovanja, 2008.- 2015.;*
- *Uspostavljene sve funkcije neophodne za integraciju Bosne i Hercegovine u Europsku uniju i za suradnju na međunarodnom planu;*
- *Uspostavljene funkcije za suradnju Sektora s drugim vladinim i nevladinim organizacijama, te za suradnju u regiji i na širem međunarodnom planu;*

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
Županijska ministarstva obrazovanja
Odjel za obrazovanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine

Kratkoročni ciljevi:

- *Redefinirana struktura, funkcije i linije izvještavanja unutar nadležnih ministarstava;*
- *Definirane uloge, zadaci i aktivnosti na suradnji sa Sektorom za obrazovanje u Ministarstvu civilnih poslova, međusobnoj suradnji i koordinaciji, suradnji s agencijama i drugim stručnim institucijama i tijelima u oblasti obrazovanja;*

Srednjoročni ciljevi:

- *Usvojeni planovi aktivnosti za institucionalni razvoj ministarstava obrazovanja i Odjela za obrazovanje Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;*
- *Usvojeni planovi razvoja obrazovanja u Republici Srpskoj, županijama u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko Distriktu Bosne i Hercegovine, sukladno s BiH dokumentom strateškog razvoja obrazovanja, 2008.-2015.*

5.8. Razvoj institucionalne strukture ocjenjivanja i kontrole u obrazovanju i stručne podrške razvoju odgojno-obrazovnih ustanova

Kratkoročni ciljevi:

- *Uspostavljena i u funkciji Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje;*
- *Usvojen Plan aktivnosti za restrukturiranje postojećih pedagoških zavoda*
- *Usvojen Plan aktivnosti za transformaciju službe inspekcije u obrazovanju*

Srednjoročni ciljevi:

- *Uspostavljena mreža institucija koje surađuju s Agencijom za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje;*
- *Uspostavljena i u funkciji Agencija za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete;*
- *Uspostavljen i u funkciji Centar za informiranje i priznavanje dokumenata*

Dugoročni ciljevi:

- *Razvijena puna organizacijska i funkcionalna struktura Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje;*
- *Proveden proces restrukturiranja pedagoških zavoda;*
- *Razvijena puna organizacijska i funkcionalna struktura Agencije za razvoj visokog obrazovanja i osiguranje kvalitete;*
- *Razvijena puna organizacijska i funkcionalna struktura Centra za informiranje i priznavanje dokumenata;*
- *Proveden proces transformacije inspekcije u obrazovanju.*

5. 9. Istraživanje i razvoj obrazovanja

Kratkoročni cilj:

- *BiH obrazovni sektor uključen u međunarodne projekte/programe ciljane na istraživanje i razvoj obrazovanja*

Srednjoročni cilj:

- *Ustanovljeni fondovi/proračunske linije za istraživanje i razvoj obrazovanja*

Dugoročni cilj:

- *Ustanovljeni centri/instituti za istraživanje i razvoj obrazovanja, u suradnji sa sektorom znanosti*

5. 10. Razvoj obrazovne statistike

Kratkoročni ciljevi:

- *Uspostavljena odgovarajuća statistika obrazovanja Bosne i Hercegovine, korištenjem službenih statističkih podataka Republike Srpske, Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine;*
- *Ažurirana baza EMIS podataka i uključena u sustav prikupljanja statističkih podataka na relevantnim nivoima*

Srednjoročni ciljevi:

- *Sačinjen usporedni pregled (benchmarking) statističkih podataka i obrazovnih indikatora na nivou Bosne i Hercegovine, entiteta, županija i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, sukladno EU indikatorima i potrebama planiranja razvoja obrazovanja na svim nivoima*
- *Razvijene procedure i sadržaji službene obrazovne statistike, u cilju praćenja ISCED i EUROSTAT zahtjeva*

5. 11. Financiranje obrazovanja

Kratkoročni ciljevi:

- *Uspostavljen sustav prikupljanja informacija koje se odnose na financiranje obrazovanja na općinskom, županijskom, entitetskom i državnom nivou;*
- *Izvršena ekspertiza stanja financiranja obrazovanja u Bosni i Hercegovini;*
- *Usvojeni standardi i kriteriji za financiranje obrazovanja;*
- *Sačinjene financijske analize svih predstojećih intervencija u obrazovanju, kao i pregled mogućih dopunskih izvora financiranja;*
- *Sačinjeni elaborati o decentralizaciji financiranja u obrazovanju*

Srednjoročni ciljevi:

- *Provodi se proces financijske decentralizacije u obrazovanju preko transfera nadležnosti za održavanje školskih objekata na općinski nivo;*
- *Usvojeni srednjoročni planovi financiranja obrazovanja;*
- *Financijske potrebe obrazovanja uključene u srednjoročne fiskalne strategije u Bosni i Hercegovini;*
- *Revidirani i potpisani kolektivni ugovori u obrazovnom sektoru;*
- *Povećana ulaganja u obrazovanje;*

Dugoročni ciljevi:

- *Proveden proces finansijske decentralizacije u obrazovanju;*
- *Financijske potrebe obrazovanja uključene u dugoročne fiskalne strategije u Bosni i Hercegovini;*
- *Povećana dalja ulaganja u obrazovanje*

5. 12. Obrazovno zakonodavstvo

Kratkoročni ciljevi (sukladno s listom obaveza iz dokumenta Europskog partnerstva sa Bosnom i Hercegovinom):

- *Usvojen Okvirni zakon o srednjem strukovnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini*

Ostali kratkoročni ciljevi:

- *Provodi se proces implementiranja okvirnih i drugih zakona u oblasti obrazovanja usvojenih na nivou Bosne i Hercegovine;*
- *Usvojene izmjene i dopune Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini;*
- *Usklađeno obrazovno zakonodavstvo sa odredbama okvirnih zakona u oblasti obrazovanja;*
- *Usvojeni normativni akti za uspostavu i funkcioniranje Konferencije ministara obrazovanja u Bosni i Hercegovini;*
- *Usvojeni normativni akti za uspostavu i funkcioniranje Vijeća za opće obrazovanje u Bosni i Hercegovini;*
- *Usvojeni normativni akti za uspostavu i funkcioniranje mreže institucija za implementiranje, praćenje i razvoj standarda u obrazovanju;*

Srednjoročni ciljevi:

- *Usvojen Okvirni zakon o obrazovanju odraslih u Bosni i Hercegovini;*
- *Usvojeni zakoni o učeničkom i studentskom standardu;*
- *Usklađeno zakonodavstvo u oblasti udžbeničke politike;*
- *Inovirani i usklađeni propisi o inspekciji u obrazovanju;*
- *Usvojeni svi podzakonski akti, na svim nivoima obrazovanja;*
- *Usvojeni normativni akti za uspostavu i funkcioniranje drugih savjetodavnih tijela/vijeća za obrazovanje u Bosni i Hercegovini;*
- *Usvojeni normativni akti za uspostavu odgovarajućih struktura za sudjelovanje Bosne i Hercegovine u programima Zajednice;*
- *Usvojeni pravni i drugi akti za institucionalno jačanje postojećih stručnih institucija i službi za podršku obrazovnom sustavu;*
- *Inovirani normativni akti o organizaciji i radu ministarstava obrazovanja na svim nivoima;*

Dugoročni cilj:

- *Usklađeno obrazovno zakonodavstvo u Bosni i Hercegovini s direktivama i regulativama Europske unije koje se odnose na uspostavljanje europskog obrazovnog prostora.*

VM broj /08
03.06.2008.godine
Sarajevo

PREDSJEDATELJ
VIJEĆA MINISTARA BIH

dr.Nikola Špirić

Skraćenice

BiH	Bosnia and Herzegovina Bosna i Hercegovina
BD BiH	Brčko District BiH Brčko Distrikt BiH
CARDS	Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation Pomoć Europske unije za obnovu, razvoj i stabilizaciju
DEI BiH	Directorate for European Integration BiH Direkcija za europske integracije BiH
ECTS	European Credit Transfer System Europski sustav prijenosa bodova

EEA	European Education Area Europsko obrazovno područje
EMIS	Education Management Information System Informacijski sustav obrazovnog menadžmenta
ENIC	European Network of National Information Centers on Academic Recognition Europska mreža državnih centara za informiranje o akademskom Priznavanju
EPPU	Economic Policy Planning Unit Jedinica za ekonomsko planiranje
EU	European Union Europska unija
EU-ICBE	Institutional and Capacity Building of Bosnia and Herzegovina Education System Razvoj institucija i kapaciteta u obrazovnom sustavu Bosne i Hercegovine
EUROSTAT	Statistical Office of the European Union Ured za statistiku Europske unije
FBiH	Federation of Bosnia and Herzegovina Federacija Bosne i Hercegovine
FMON	Ministry of Education and Science of the Federation of BiH Ministarstvo obrazovanja i nauke Federacije BiH
GDP / BDP	Gross Domestic Product Bruto domaći proizvod
ISCED	International Standard Classification of Education Međunarodna standardna klasifikacija obrazovanja
MCP BiH	Ministry of Civil Affairs of Bosnia and Herzegovina Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine
MDGs	Millennium Development Goals Milenijumski razvojni ciljevi
MICS	Multiple Indicator Cluster Survey Studija višestrukih klaster pokazatelja
NARIC	National Academic Recognition Information Centre Državni informacijski centar za akademsko priznavanje
OSCE	Organization for Security and Cooperation in Europe Organizacija za europsku sigurnost i suradnju
PISA	Program for International Student Assessment Program međunarodnog ocjenjivanja postignuća učenika
PRSP	Poverty Reduction Strategy Paper Strategija smanjenja siromaštva
RS	Republika Srpska
SRS BiH	Medium-term Development Strategy BiH Srednjoročna razvojna strategija BiH
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study Međunarodno istraživanje trendova u matematici i prirodnim znanostima
UNDP	United Nation Development Program Razvojni program Ujedinjenih naroda
VET	Vocational Education and Training Strukovno obrazovanje i obuka